

CSOMA MÓZES

*Koreaiak Magyarországon
az 1950-es években*

L'Harmattan

Dr. Csoma Mózes, PHD
habilitált egyetemi adjunktus

Tanulmányait az ELTE történelem–politikaelmélet szakán, valamint a szöuli Yonsei Egyetemen végezte. Ösztöndíjasként a Koreai Köztársaságban kutatta a félsziget megosztottságának történelmi gyökereit. Jelenleg az ELTE Koreai Tanszékének oktatója. Eddig megjelent könyvei a következők:

Koreai csaták és harcosok.
Oriental History Project. Budapest, 2011.

Magyarok Koreában.
ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2009.

Korea – egy nemzet, két ország.
Napvilág Kiadó. Budapest, 2008.

Címlapfotó: Koreai diákok a Gellért-hegyen 1955-ben

(Dr. Rim Zang Dong gyűjteménye)

7718

Csoma Mózes

**KOREAIAK MAGYARORSZÁGON
AZ 1950-ES ÉVEKBEN**

Csoma Mózes

**KOREAIAK MAGYARORSZÁGON
AZ 1950-ES ÉVEKBEN**

Könyvpont Kiadó – L'Harmattan Kiadó
Budapest, 2012

A könyv koreai nyelvű bővített kiadása
a Jipmoondang Publishing gondozásában jelenik meg Szöulban.

© Csoma Mózes, 2012
© Könyvpont Kiadó, 2012
© L'Harmattan Kiadó, 2012

L'Harmattan France
7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
T.: +33.1.40.46.79.20

L'Harmattan Italia SRL
Via Bava, 37
3710124 Torino-Italia
T./F.: +39.11.817.13.88

ISBN 978-963-236-600-5

A kiadásért felel Gyenes Ádám.
A kötet megrendelhető, illetve kedvezménnyel megvásárolható:

L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tel.: (+36-1) 267-5979
harmattan@harmattan.hu
www.harmattan.hu

Párbeszéd Könyvesbolt
1085 Budapest, Horánszky u. 20.
Tel.: (+36-1) 445-2775
www.konyveslap.hu

Borító: Ujváry Jenő
Nyomdai előkészítés: Kállai Zsanett
Nyomdai munkák: Robinco Kft.
Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

Tartalomjegyzék

Bevezetés	9
-----------------	---

I. fejezet TALÁLKOZÁS

A koreai háború és Magyarország	13
A Kim Ir Szen Iskola létrejötte	21
Koreai ösztöndíjas egyetemisták Magyarországon	26
Újabb koreai diákcsoportok érkezése	29
A Pak Den Áj Gyermekotthon létrejötte	31
A koreai fiatalok beilleszkedése	33

II. fejezet ELSZAKADÁS

Az ezerkilencszázötvenhatos esztendő	41
A phenjani rezsim belső törésvonalai	44
A magyar forradalom és a koreai diákok	50
<i>Móricz Zsigmond körtér</i>	51
<i>Széna tér</i>	56
<i>Tűzoltó utca</i>	58
<i>Koreai orvostanhallgatók a forradalomban</i>	62
<i>Veszprém</i>	63
A magyar forradalom és a phenjani rezsim	65
A koreai diákok hazaszállítása	67
Röplapok a Kim Ir Szen Egyetemen	71
Akiknek sikerült átjutni Ausztriába	73

Zang Gi Hong visszaemlékezése	75
Dr. Rim Zang Dong visszaemlékezése	88
A phenjani rezsim belső viszonyai a magyar forradalom után	95

III. fejezet ELTÁVOLODÁS

Koreai diákok menekülési kísérletei a többi kelet-európai országból	101
A Magyarországról hazaszállított diákok további sorsa	104
Kampány a nemzetközi házasságok felbontására	108
A baráti diplomaták mozgásának korlátozása	113
Provokációk a baráti országok nagykövetségei ellen	117
A modern remetekirályság létrejötte	119

MELLÉKLETEK

(Dokumentumok az 1950-es években Magyarországon tanult koreai diákok hirtelen hazaszállításával kapcsolatosan)	121
--	-----

FELHASZNÁLT FORRÁSOK	129
Felhasznált irodalom	131

A szerző köszönetet mond az alábbi személyeknek:

Takács Szabolcs

helyettes államtitkár, Magyarország Külügyminisztériuma

Dán Károly

főkonzul, Magyarország New York-i Főkonzulátusa

Ladányi Márta

titkárságvezető, Magyarország New York-i Főkonzulátusa

Zang Gi Hong

egykori műegyetemi hallgató, az 1956-os forradalom résztvevője, Egyesült
Államok

Dr. Edith Alker Zang

szemtanú, Egyesült Államok

Dr. Rim Zang Dong

egykori szakiskolai tanuló, 1956-os emigráns, Németország

Barry Farber

rádiós műsorvezető, Egyesült Államok

Herzum Péter

szemtanú, Magyarország

Prof. Dr. Nemes György

nyugalmazott traumatológus főorvos, Magyarország

Dr. Szvetlana Hegaj

szemtanú, Magyarország

Dr. Fendler Károly

Korea-kutató történész, Magyarország

Ditrói Éva

Dr. Ditrói Sándor főorvos örököse, Magyarország

Dr. Sonja Häußler

Korea-kutató egyetemi oktató, Németország

Werner Koidl

Korea-kutató történész, Ausztria

Dr. Jordán Gyula

történész, egyetemi docens, Magyarország

Külön köszönet a folyamatos segítségért:

Osváth Gábor

főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Főiskola

Lim Sam Gyu

igazgató, Jipmoondang Publishing, Dél-Korea

Bevezetés

A 20. század elején japán gyarmati uralom alá került Koreai-félszigetet 1945-ben a szövetséges nagyhatalmak két megszállási övezetre osztották: a félszigetet kettévágó 38. szélességi foktól északra lévő területet szovjet csapatok foglalták el, attól délre pedig amerikai katonák szálltak partra. Senki nem gondolta volna, hogy az ideiglenesnek szánt megoldás 1948-ban két rivális koreai állam kikiáltásához vezet, amelyek között 1950-ben három évig tartó pusztító testvérharc veszi kezdetét.

Észak-Korea (KNDK) a szocialista tömb legkeletibb bástyájaként rengeteg segítséget kapott a kelet-európai országoktól: hazánk a sokat emlegetett Rákosi Mátyás Kórház kiszállítása és működtetése mellett 1951-től több száz koreai diák fogadását és oktatását biztosította. A legfiatalabbak a Szabadság-hegyen felállított Kim Ir Szen Iskolában, majd a Húvösvölgyben megnyitott Pak Den Áj Gyermekegthonban kezdték meg magyar nyelvű tanulmányaikat. Ők később magyar általános iskolába, technikumba vagy gimnáziumba kerültek. A KNDK kormányának kérésére folyamatosan érkeztek hazánkba huszonéves fiatalok is, akik ösztöndíjasként egyetemi vagy főiskolai képzésre készültek. Túlnyomó többségüket a Műszaki Egyetem fogadta, de voltak orvosi és agrár tanulmányokat folytató fiatalok is.

Az 1950-es években csaknem ezer koreai fiatal tartózkodott Magyarországon. Először fordult elő, hogy egy ekkora létszámú kelet-ázsiai közösség került Magyarországra, majd éveken keresztül itt tartózkodott. A magyar lakosság nagy része ekkor találkozhatott először a távol-keleti kultúrkörből érkezőkkel. Jelen könyv célja, hogy bemutassa a két távoli kultúra első találkozásának folyamatát, a többségi társadalom és a koreai diákok kapcsolatát. A könyv célja továbbá az is, hogy a felkutatott források alapján bemutassa a harcedzett koreai fiatalok szerepét az 1956-os forradalomban. Számos történet szól arról, hogy a diákok harci tapasztalataikkal segítették a felkelőket, de eddig még nem történt meg a visszaemlékezések összegyűjtése és mélyebb kutatásokkal kiegészített dokumentálása. A könyv végezetül igyekszik bemutatni az 1956-os forradalom bukását követően hazaszállított koreai fiatalok további sorsát, valamint Magyarországra és a KNDK kapcsolatainak alakulását az 1960-as évek első feléig.

Nem szeretném, ha könyvem valamiféle vádirattá válna a phenjani rezsimmel szemben. Munkám során kizárólag arra törekedtem, hogy valamennyi elérhető forrás feltárásával és egybevetésével rekonstruáljam az első magyarországi kelet-ázsiai közösség történetét, valamint az eltávolodás okait. Ezúton szeretnék köszönetet mondani a könyvben megszólaló szemtanúknak nyitottságukért és a történelmi emlékek dokumentálásához nyújtott segítségükért. Különösen hálával tartozom Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatónak, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjének a személyes találkozás és az interjú lehetőségéért. Szintén köszönettel tartozom Dr. Rim Zang Dong egykori szakiskolai tanulónak, 1956-os emigránsnak a találkozás lehetőségéért, személyes élményeinek megosztásáért. Továbbá szeretném megköszönni feleségem, Nam Szan Mi (Nam Sun Mi) folyamatos támogatását.

A koreai tulajdonnevek átírásánál alapvetően a korabeli magyar dokumentumokban szereplő, a cirill betűs orosz átírásra épülő változatot használom. Bár ezek több esetben is eltérnek az eredeti koreai alaktól, az MTA fonetikus írányelveire épülő átírási formát csak a korabeli magyar dokumentumokban nem szereplő személyek esetében alkalmazom.

A szerző

I. fejezet

TALÁLKOZÁS

A koreai háború és Magyarország

A harmincöt évig tartó japán gyarmati uralom 1945 augusztusában véget ért ugyan, de a szövetséges hatalmak vezérkari főnökei a Koreai-félszigetet két megszállási övezetre osztották. A félszigetet vízszintesen kettévágó 38. szélességi foktól északra szovjet csapatok, attól délre pedig amerikai katonák fegyverezték le a japán megszálló hadosztályokat. A hidegháborús konfrontáció kezdetével a két országrész szeparáltsága azonban egyre komolyabb méreteket öltött. Mindkét területen az adott nagyhatalomhoz hű emigrációs csoportok határozták meg a belpolitika alakulását. Az északi országrészben a Szovjetunióból visszaérkezett *Kim Ir Szen* lett az első ember, míg a déli területeken az Egyesült Államokból hazatért *Li Szin Man* lett a kulcsfigura.¹

1947-ben az amerikai döntéshozók az ENSZ hatáskörébe utalták a koreai kérdést, és elfogadták a világszervezet Ideiglenes Korea-bizottságának létrehozását. Ennek feladata az egységes koreai kormányzatot megteremtő általános választások felügyelete lett. Észak-Korea elutasította az ENSZ illetékességét, így a választásokra 1948 májusában csupán Dél-Koreában került sor. A létrejövő szöuli nemzetgyűlés augusztus 15-én kikiáltotta a Koreai Köztársaság létrejöttét, amelynek elnöke Li Szin Man lett. Az Egyesült Államok és szövetségesei azonnal elismerték az új államalakulatot. A történetekre válaszul a phenjani vezetés szeptember 9-én bejelentette a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság (KNDK) megalakulását, amelynek miniszterelnöke Kim Ir Szen lett. Elsőként a Szovjetunió, majd pár héttel később a Magyar Népköztársaság is elismerte a KNDK-t.² A *Szabad Nép* című pártlap november 12-én ismertette

¹ Kim Ir Szen (1912–1994): észak-koreai diktátor. Eredeti neve Kim Szong Dzsu volt, az 1930-as években részt vett a mandzsúriai területeken kibontakozó Japán-ellenes partizánharcban. 1940 decemberében harcosaival átmenekült a Szovjetunió területére, ahol a Habarovszk mellett lévő kiképzőközpontba kerültek. Kim a Vörös Hadsereg 88. lövészbrigádjának kapitánya lett, nem sokkal később pedig felvette az Ir Szen (Il-Sung) utónevét. Az írásjegyek egyik lehetséges olvasata: Japánt Legyőző.

Li Szin Man (1875–1965): dél-koreai államfő. Fiatal korától részt vett a növekvő japán befolyás elleni szervezkedésekben. 1904-ben az Egyesült Államokba utazott, ahol a Harvard Egyetemen folytatott tanulmányokat, később a Princeton Egyetemen doktori fokozatot is szerzett. A japán gyarmati uralom idején az Egyesült Államokban lévő koreai emigráció vezéralakja volt. 1948-ban megválasztották a Koreai Köztársaság első elnökének. Diktatórikus uralmát 1960-ban országos népfelkelés döntötte meg. Utolsó éveit a Hawaii-szigeteken töltötte.

² A témáról bővebben: Faludi Péter: „Magyarország és a koreai háború, 1950–1953”. *Hadtörténelmi Közlemények*, 105., 1992, 121.

Rajk László és Pak Hon Jong külügyminiszterek táviratváltását. A sors furcsa fintora, hogy később mindketten a sztálinista koncepciók perék áldozataivá váltak.³

A két szeparatív koreai államalakulat létrejöttét követően nem sokkal már felmerült a fegyveres erővel történő országegyesítés lehetősége. Kim Ir Szen a kezdeti elutasítás után sikeresen győzte meg Joszif Visszarionovics Sztálin szovjet pártfőtítkárt arról, hogy az északi csapatok támadása elsöprő győzelmet fog hozni. A phenjani vezetés túláradó optimizmusát és diadalittasságát a távol-keleti térséggel kapcsolatos amerikai magatartás félreértelmezése is okozhatta. Kim Ir Szen ugyanis meg volt győződve arról, hogy a félsziget déli részének fegyveres erővel történő elfoglalása az Egyesült Államok részéről semmi egyéb következménnyel nem fog járni, mint a diplomáciai szintű tiltakozás. Úgy vélték ugyanis, hogy a Koreai-félsziget belső helyzetének megváltozása marginális kérdés ahhoz a hatalmas változáshoz képest, ami a kínai polgárháború eredményeként az ázsiai kontinensen létrejött. Ezzel párhuzamosan a szöuli kormányzat tagjai szájából meglehetősen harcias nyilatkozatok is elhangzottak. 1949. október 31-én Li Szin Man elnök hadügyminisztere Tokióban kijelentette, hogy hadserege kész Észak-Korea lerohanására, de az amerikai tisztviselők visszatartják ettől.⁴

³ Rajk László (1909–1949): magyar kommunista politikus. Erdélyben született, majd a budapesti Tudományegyetem magyar-francia szakán tanult. Fiatalon csatlakozott az illegális kommunista mozgalomhoz. 1937-ben Spanyolországba ment, ahol a Nemzetközi Brigád magyar zászlóaljának politikai biztosa és párttitkára lett. 1941-ben hazatért Magyarországra, de letartóztatták és internálták. 1945-től a Magyar Kommunista Párt egyik vezetője, majd belügyminiszter lett. 1948 augusztusától külügyminiszterként tevékenykedett. 1949 tavaszán Rákosi Mátyás pártfőtítkár nyomására koncepciók per indult ellene, amelynek során halálra ítélték és kivégezték.

Pak Hon Jong (1900–1956?): koreai kommunista politikus. Nemesi családban született a félsziget délnyugati részén lévő Csungcsong-tartományban. Fiatal korától részt vett az illegális kommunista szervezetek tevékenységében, amiért börtönbüntetésre ítélték. Később a *Csoszon Ilbo* és a *Donga Ilbo* című napilapok újságírójaként tevékenykedett. 1945-ben a déli országgrészben létrejövő Dél-koreai Kommunista Párt (későbbi nevén Dél-koreai Munkapárt) első embere lett. A szervezet rövidesen partizánharcot indított az Amerika-barát kormányzat ellen. 1948 áprilisában Pak Hon Jong északra látogatott, majd úgy döntött, hogy ott marad. A KNDK miniszterelnök-helyettese és külügyminisztere lett. 1953-ban koncepciók per vette kezdetét a déli területekről származó kommunisták ellen, amelynek során 1955 decemberében halálra ítélték, majd vélhetően a következő év folyamán kivégezték.

⁴ Forrás: *New York Herald Tribune*, 1949. november 1. Idézi: D. F. Fleming: *A hidegháború*. London, 1961, II. kötet, 463.

1950. június 25-én hajnalban a KNDK meglepetésszerű támadást indított a félsziget déli része ellen, és ezzel kezdetét vette a fegyveres erővel történő országegyesítés három évig tartó kísérlete. A szocialista országok tömegtájékoztatása a KNDK elleni „imperialista agresszióról” adott hírt, megfogalmazásuk szerint a Koreai Néphadsereg ellentámadásba ment át, majd a 38. szélességi fokot átlépve elfoglalta Szöült. Az Egyesült Államok és szövetségesei gyorsan reagáltak az észak-koreai támadásra. Washington kérésére szinte azonnal összeült az ENSZ Biztonsági Tanácsa, amely – a szovjet képviselő távollétében – agresszornak minősítette Észak-Koreát. Június 27-én *Harry S. Truman* elnök utasította az amerikai légierőt és a haditengerészetet, hogy támogassa a déli csapatokat az agresszió visszaverésében. A Biztonsági Tanács pedig felszólította a tagállamokat, hogy vegyenek részt a szabad világ védelmében, s a hadműveleteket az ENSZ parancsnoksága alá helyezte. A felhívásnak tizenhat ország tett eleget: Anglia, Ausztrália, Belgium, Dél-Afrika, Etiópia, Franciaország, Fülöp-szigetek, Görögország, Hollandia, Kanada, Kolumbia, Luxemburg, Thaiföld, Törökország, Új-Zéland, valamint az Egyesült Államok. Az ENSZ-erők főparancsnokává *Douglas MacArthur* tábornokot, az Egyesült Államok csendes-óceáni erőinek főparancsnokát nevezték ki. Ezzel a Koreai-félsziget belső konfliktusa nemzetközi válság lett, és a hidegháború legforróbb pontjává vált.⁵

A többi szocialista országhoz hasonlóan Magyarországon is nagyarányú szolidaritási mozgalom indult a KNDK megsegítésére, amit az Országos Béketanács és a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége szervezett. Az első tömeggyűlésre júliusban került sor. A Sportszarnokban megrendezett eseményen *Losonczy Géza* népművelési államtitkár beszédében kijelentette, hogy a koreai események nem polgárháborús jellegűek, hanem az „imperializmus és a népi demokrácia” harcáról van szó. A nagygyűlésen felszólalt *Kwon O Dik* észak-koreai követ, aki kifejezte háláját a nemzetközi szolidaritásért. A szocialista rendszerrel lojális egyházi személyiségek közül *Péter János* református püspök és *Horváth Richárd* katolikus szerzetes beszélt, elítélve az Egyesült Államok beavatkozását. A magyar kultúra képviselőjében pedig *Somlai Artúr* Kossuth-díjas színművész nyilvánította ki szolidaritását.⁶ A tömeggyűlés

⁵ A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Koreai csaták és harcosok*. Oriental History Project, Budapest, 2011.

⁶ Forrás: *El a kezekkel Koreától!* Magyar Filmhíradó, 1950/29. www.filmintezet.hu

végén az Országos Béketanács kihirdette határozati javaslatát a KNDK megsegítéséről, és a szocialista termelés fokozásáról.

A támogatás konkrét formába öntésére *Rákosi Máttyás*, a Magyar Dolgozók Pártjának főtitkára a következőképpen emlékezett vissza:

„Én beszéltem a budapesti koreai követtel és felvettem neki, hogy állítsák össze a magyar viszonyok ismerete alapján azokat az árukat és anyagokat, amelyeket mi Magyarországról szállítani tudnánk. Megérdeklődtem, hogy hogyan áll Észak-Korea modern kórházak tekintetében, s azonnal felajánlottam, hogy a Magyar Népköztársaság ilyen tábori kórházat küld oda. Beszéltem ezekről a kérdésekről Sztálinnal, aki a kórház küldését és általában az anyagi támogatást helyeselte s közölte, hogy a Koreának szánt szállítmányokat a Szovjetunió ingyen fogja továbbítani.” – írta a magyar pártfőtitkár visszaemlékezéseiben.⁷

A magyar kormány tehát egy hadikórház felszerelését és kiküldését határozta el, az első orvos-egészségügyi csoport 1950. július 20-án indult el a Távol-Keletre. Ettől kezdődően a hazai mindennapokat két új jelszó határozta meg: – El a kezekkel Koreától! – Megsegítjük Koreát! Az utóbbi jegyében országszerte széleskörű gyűjtés vette kezdetét. Miként a korabeli filmhíradó beszámol róla, a Ganz Villanygyárban dolgozó *Tóth Béla* esztergályos 100 forinttal támogatta a hadikórház felszerelését, valamint vállalta, hogy az éves tervet már októberre teljesíti. Ugyanott a *Termelj többet, jobban élsz!* brigád dolgozói havi fizetésük 20 százalékát ajánlották fel a koreai nép megsegítésére, a *Rákosié* brigád munkásnői pedig egy heti fizetésüket és korábban kapott 500 forintos jutalmukat küldték el. A MÁVAG mozdónyszerelő-üzemében dolgozó munkások szintén a „proletár internacionalizmus” szellemében tették meg felajánlásaikat a KNDK támogatására. A Rákosi Máttyás Termelőszövetkezetben *Balogh Lajos* párttitkár 100 forintot küldött a koreai népnek, míg *Gál Benjáminné* egyénileg gazdálkodó parasztasszony egy mázsa gabona értékét adta át a hadikórház javára.⁸

Ezzel párhuzamosan a munkahelyeken koreai békeműszakok kezdődtek a termelés fokozása érdekében. A dolgozók vállalták, hogy túlteljesítik az

⁷ Forrás: Rákosi Máttyás: *Visszaemlékezések 1940–1956. II. kötet*. Napvilág Kiadó, Budapest, 1997, 832.

⁸ Forrás: *El a kezekkel Koreától!* Magyar Filmhíradó, 1950/29. www.filmintezet.hu

amúgy sem alacsony munkanormát. Az Egyesült Izzóban *Katona Józsefné* sztahanovista napi 1420 rács elkészítését vállalta, de 2100 darabot készített. A Hofherr traktorgyárban *Sáska Imre* újítása nyomán a tervezettnél 15 darabbal több traktort tudtak legyártani. A filmhíradó stílszerűen a „béke tankjainak” nevezte a gépeket. A Kelenföldi Textilkombinátban *Hábermanné* élmunkás másfélszeres túlteljesítést vállalt, de még ennél is jobb eredményt sikerült elérnie. Az újpesti Hősök Ligetében folyó építkezésen pedig *Marton József* sztahanovista kőműves már az első napon túlteljesítette vállálását. Hasonló események zajlottak le a mezőgazdasági termelésben is. A korabeli filmhíradó tanúsága szerint a Táncsics Mihály Termelőszövetkezet tagjai elhatározták, hogy 150 százalékra emelik fel beszolgáltatási kötelezettségüket. Ugyanezt tették az egyénileg gazdálkodó parasztok is. *Kovács János* és családja az előírt 4 mázsa helyett 14 mázsa gabonát adott be.⁹

1950 szeptemberétől sor került szeretetsomagok küldésére is. A Ganz Villanygyártól kezdve a Nemzeti Színházig a dolgozók ajándécsomagok küldésével nyilvánították ki szolidaritásukat. A korabeli filmhíradó beszámolója szerint a Nemzeti Színház művészei közül *Major Tamás* és *Gobbi Hilda* is részt vett a szeretetsomagok küldésében.¹⁰ Mindeközben az ENSZ-csapatok nagyarányú partraszállást hajtottak végre Incshon térségében, majd később a félsziget keleti partján Vonszan alatt. A Koreai Néphadsereg egységeit így a bekerítés fenyegette, visszavonulásra kényszerültek. Az ellentámadás során az ENSZ-csapatok szeptember 28-án visszafoglalták Szöult, majd átlépték a 38. szélességi fokot.¹¹ A KNDK ezzel a megsemmisülés szélére sodródott. Október 7-én a KNDK Külügyminisztériuma értesítette a Phenjanban lévő külföldi missziókat a főváros evakuálásáról. A magyar követség munkatársai másnap este 20 órakor kaptak egy teherautót a kiürítéshez, majd a Külügyminisztérium által biztosított fegyveres kísérettel elhagyták Phenjant. *Simics Sándor* követ Budapestre küldött jelentésében a következőképpen számolt be az átélt viszontagságokról:

„A követségek beosztottjai az erdőben szétszóródva bokrok alatt, s egyéb helyeken bújtak meg. Reggel 8 órától [...] állandóan keringtek felettünk a

⁹ Forrás: *Korédért! A békéért!* Magyar Filmhíradó, 1950/33. www.filmintezet.hu

¹⁰ Forrás: *Korédért! Magyar Filmhíradó*, 1950/36. www.filmintezet.hu

¹¹ A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Koreai csaták és harcosok*. Oriental History Project, Budapest, 2011.

bombázók és a vadászgépek, amelyek kb. fél óránkénti időközökben jelentek meg. Harminckét gépet számoltunk. A repülőgépek néhány méterre a fejünk fölött köröztek, „fészülték” az erdőt, ellenőrizték az utakat, úgy-hogy mozdulatlanul kellett az egész napot a rejtékhelyeken eltölteni. [...] Számtalan félig szétlőtt hídron és a hidak alatti rögtönzött átjárón keresztül mentünk. Teljesen, a földig lebombázott falvak között tettük meg az utat.”¹²

Az ENSZ-csapatok pár héttel később elérték az észak-koreai-kínai határvonalon húzódó Jalu (koreaiul Amnok) folyót. 1950 októberének végén a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság legfelsőbb szintű egyeztetéseinek eredményeképp kínai „népi önkéntesek” siettek a KNDK megmentésére. A Kínai Népköztársaság a háború első hónapjaiban várakozó magatartást tanúsított, és csak akkor döntött a beavatkozás mellett, amikor a harcok már a mandzsúriai iparvidéket fenyegették. Douglas MacArthur tábornok bombázni akarta Észak-Kínát is, sőt az atomfegyver bevetését is szorgalmazta, de Truman elnök ehhez nem járult hozzá. Minden valószínűség szerint ez a Szovjetunió hadba lépéséhez vezetett volna.

A kínai „népi önkéntesek” támadása visszavetette az ENSZ-csapatokat, és 1951 januárjában sikerült Szöul másodszor is elfoglalni. Márciusban az amerikaiak ugyan visszaszerezték a fővárost, de hamarosan patthelyzet alakult ki, lényegében a 38. szélességi fok mentén. A háborús pusztítások hatalmas terhet róttak a koreai lakosságra. A front mozgása és a bombázások következtében az otthonok túlnyomó többsége megsemmisült, a túlélést ezernyi tényező nehezítette. A phenjani magyar követség munkatársai később a következőképpen jellemezték az állapotokat:

„A háború falvakat, városokat tüntetett el a föld színéről. 600 ezer ház dőlt romba, s az a néhány ház, amely megmaradt, szintén erősen megrongálódott. A parasztság a háború idején elhagyta házáat, és ideiglenesen az erdőben keresett menedéket. A városi lakosság pedig földalatti odúkat épített, amikben hónapokon, sőt éveken keresztül több ezer sokgyermekes család tengette [...] életét. Természetes, hogy ilyen lakásviszonyok mellett lábra kapott a tbc és sok más népbetegség.”¹³

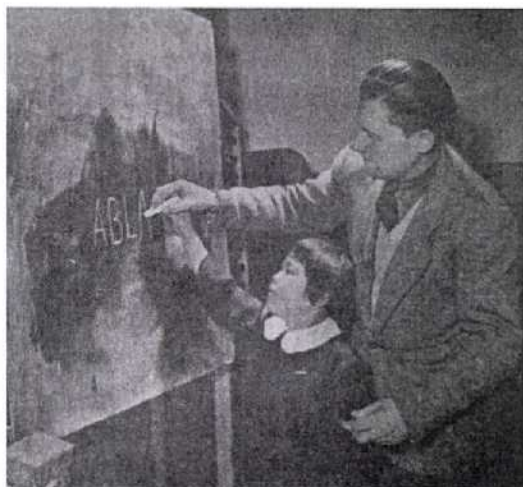
¹² Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-1/b 1. doboz

¹³ Forrás: MOL XIX-J-1-k-Korea 4. doboz

Az első koreai hadiárvak fogadása Budapesten

Forrás: *Nők Lapja*

Sövény Aladár egy koreai kislánnyal

Forrás: *Nők Lapja*

A KNDK-t támogató bélyeg

Forrás: a szerző gyűjteménye

A koreai gyermekeket támogató bélyeg

Forrás: a szerző gyűjteménye

A fenti körülmények miatt 1951 késő tavaszán újabb pénzgyűjtési hullám vette kezdetét Magyarországon, de ezúttal már a koreai gyermekek szenvedéseinek csökkentésére koncentrálnak. A Magyar Nők Demokratikus Szövetségének szervezésében különböző címletű értékbélyegeket bocsátottak ki, amelyek megvásárlásával lehetett a koreai gyermekeket támogatni. A korabeli filmhíradó tanúsága szerint a Villamosgép- és Kábelgyár tekerceslőműhelyének dolgozói a jó munkájukért kapott 1000 forintos jutalmat ajánlották fel a koreai gyermekek megsegítésére. Ezen felül *Gerzsenyi Gizella* sztahanovista tekerceslőnő még 20 forint értékben is vásárolt bélyegeket.¹⁴

A gyűjtés eredményeképpen három hét alatt több mint 14 millió forint gyűlt össze a koreai gyermekek számára. A pénzből ruhákat, gyógyszert, valamint cukorkákat vásároltak, majd a becsomagolt ajándékokat a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének székházából a Nyugati pályaudvarra szállították. A szervezet nevében Vas Istvánné főtitkár búcsúztatta a szállítmányt, ami megfogalmazása szerint a magyar nép szeretetét továbbította a koreai gyermekekhez. A pályaudvaron megjelentek a KNDK és a Kínai Népköztársaság diplomatái is, akiket a nőszövetség tagjai ünnepélyesen köszöntöttek.¹⁵ Pár héttel később egy második ajándékvonat is elindult a KNDK-ba, ami a korabeli filmhíradó közlése szerint a fronton harcoló csapatoknak vitt csomagokat. A vonatot a Nyugati pályaudvaron úttörők búcsúztatták.¹⁶

A *Szabad Nép* című pártlap eközben napi rendszerességgel számolt be a koreai helyzetről, majd 1951 augusztusában tudósítót is küldtek a KNDK-ba. *Méray Tibor* újságíró a korszak közhangulatára jellemző riportokban és könyvekben számolt be a koreai lakosság nélkülözéseiről, a koreai és a kínai fegyveres erők sikereiről. A helyszíni tudósításaiért Kossuth-díjjal kitüntetett újságíró később szembefordult a pártállami rendszerrel, majd 1956 novemberében elhagyta Magyarországot. *Méray Tibor* a párizsi magyar emigráció meghatározó alakja lett. 1989-ben Nagy Imre és mártírtársai újratemetésén ő mondta a gyászbeszédet.¹⁷

¹⁴ Forrás: *A koreai gyermekekért*. Magyar Filmhíradó, 1951/20. www.filmintezet.hu

¹⁵ Forrás: *Ajándék Korea gyermekeinek*. Magyar Filmhíradó, 1951/24. www.filmintezet.hu

¹⁶ Forrás: *Korea megsegítéséért*. Magyar Filmhíradó, 1951/29. www.filmintezet.hu

¹⁷ Az újságíró koreai témájú könyvei a következők:

Méray Tibor: Tanúságtétel. Riportok a harcoló Koreáról. Szikra, Budapest, 1952.

Méray Tibor: Koreai jelentés. Szikra, Budapest, 1953.

Méray Tibor: A fehér folyam. Szikra, Budapest, 1954.

Méray Tibor: A teknőc hajók. Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 1956.

A Kim Ir Szen Iskola létrejötte

Mint korábban említésre került, a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége komoly propagandatevékenységet folytatott a háborús körülmények között állandó életveszélyben lévő koreai gyermekek megsegítésére. Ennek részeként a többi kelet-európai szocialista országhoz hasonlóan Magyarország is vállalta, hogy a háborús események idejére több száz koreai gyermeket fogad be. A közhangulatot nagyon jól jellemzi *Kovács Erzsébet* csepeli úttörő lány 1951 májusában Rákosi Mátyáshoz írt levele, amelyben azt kéri, hogy családjuk örökbe fogadhasson egy koreai gyermeket. A levél a következő:

„Kedves Rákosi pajtás! Én nagyon szeretem a szüleimet és tudom azt, hogy milyen szomorú azoknak a kis árva koreai gyermekeknek a sorsa, akiknek szüleit az amerikai fasiszták [sic!] meggyilkolták. Nekünk szép kétszobás lakásunk van a csepeli élmunkásházakban a Béke téren. Édesapám élmunkás, én pedig IV-ik osztályos éltanuló vagyok és osztályunk rajtanácselnöke. Most, amikor Magyarországon megindul a gyűjtés a koreai gyerekek megsegítésére, arra kérem meg Rákosi pajtást, segítsen engem hozzá ahhoz, hogy egy kis árva koreai gyermek kistestvérem legyen. Ha ezt meg tudja tenni Rákosi pajtás, megígérem, hogy úgy fogom szeretni, mint az édes testvéremet, és jó kis magyar úttörőt fogok belőle nevelni. Az én szüleim is örülnének, ha volna egy ilyen kis koreai testvérem, kérem Rákosi pajtást, ha lehet, teljesítse kérésemet.”¹⁸

A magyar pártfőtitkár utasítására az úttörő lány levelét továbbküldték a KNDK budapesti követségére. *Kvon O Dik* észak-koreai követ Rákosi Mátyásnak küldött válaszában közölte, hogy minden hasonló kérést továbbítani fog a KNDK-ba. Bár az örökbefogadásokra nem kerülhetett sor, az első észak-koreai gyermekcsoport rövidesen útnak indult Magyarország felé.

1951 novemberétől 200 észak-koreai hadiárva – 158 fiú és 42 lány – érkezett Budapestre, akiket a Szabadság-hegyen lévő Erdei Iskolában helyeztek el. Az intézmény rövidesen a Kim Ir Szen Iskola nevet vette fel. A diákok tanmenetét a hazai tankönyvek alapján a koreai oktatók állították össze. Ennek megfelelően a koreai nyelv és irodalom, a matematika, a történelem, valamint

¹⁸ Forrás: Kő András – Nagy J. Lambert: *Levelek Rákosihoz*. Maccenas, Budapest, 2002, 100.

a földrajz-természettan tantervét anyanyelvükön tanulhatták. Mivel az otthonról hozott tankönyvek csak korlátozottan álltak rendelkezésre, az oktatás alapvetően az órai jegyzetek használatára épült. A kezdeti időkben komoly nyelvi nehézségek adódtak, ugyanis a koreai nevelők közül csupán az egyik beszélt oroszul. A kommunikációs problémák csökkentése érdekében a diákok magyar nyelvtanára a Petőfi Sándor Gimnáziumban tanító *Sövény Aladár* lett, aki még a második világháború előtt megtanult japánul *Próhle Vilmos* szemináriumában.¹⁹ Mivel a Koreai-félszigeten egészen 1945-ig a japán volt a hivatalos nyelv, az észak-koreai diákoknak nagy segítséget jelentett Sövény Aladár japán és orosz nyelvismerete. A diákok a tanár vezetésével 1953-ban egy 14 ezer szavas magyar-koreai szótárt állítottak össze, ami aztán a Magyar Tudományos Akadémia gondozásában megjelent első távol-keleti nyelvű szótár alapja lett.

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok szerint a Kim Ir Szen Iskola tanulóinak napi beosztása meglehetősen katonás volt. Az ébresztőre reggel 6 órakor került sor, majd a mosakodás és a reggeli torna után 7 óra 30 perckor a reggeli következett. Pontosan 8 órakor elkezdődött a tanítás, ami 13 óráig tartott. Ezt követően megebédeltek, majd 14 és 16 óra között szabadfoglalkozással tölthették az időt. Ezt követően a tanulószobában írták meg házi feladataikat és készültek fel a másnapi órákra. 19 órakor vacsoráztak, majd a fürdést követően 21 óra 30 perckor kellett lefeküdniük. A tanulók szórakoztatásáról a szombat esténként sorra kerülő filmvetítés gondoskodott, ami hatalmas népszerűségnek örvendett.

Mindeközben tovább folytatódott a koreai gyermekek megsegítését célzó szolidaritási mozgalom. A korabeli filmhíradó tanúsága szerint a Budapesti Textilnagykereskedelmi Vállalat varrónői hetente összeültek a vállalat ebéd-

¹⁹ Sövény Aladár: orientalista, középiskolai tanár. 1952–1954 között a Petőfi Sándor Gimnázium magyar–orosz szakos tanára volt, majd a phenjani magyar nagykövetség kulturális attaséja lett. 1956-ban kiállt a Nagy Imre vezette kormány mellett, így a forradalom bukása után mellőzötté vált. 1957-től csaknem húsz éven keresztül ismét a Petőfi Sándor Gimnázium tanára volt. Idős korában a Nemzetközi Előkészítő Intézetben adott magyarórákat az észak-koreai ösztöndíjasok számára.

Próhle Vilmos (1871–1946): orientalista, egyetemi tanár. Tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, ahol 1895-ben bölcsészeti doktorátust szerzett török nyelv és irodalomból. 1899-től a nyíregyházi Evangélikus Gimnáziumban tanított. Később a budapesti Múzeum körút 6–8 szám alatt működő Kelet-ázsiai Intézet vezetője lett. Elsősorban turkológiával foglalkozott, de egykori hallgatói szerint csaknem negyven nyelven beszélt. Japán és kínai nyelvet is oktatott. 1942-ben nyugdíjazták. Mivel a Volksbund tagja volt, 1945-ben Németországba menekült, ahol nem sokkal később meghalt.

A magyar-koreai szótár első változatának borítója

Forrás: az ELTE Távol-keleti Intézetének tulajdona

A magyar-koreai szótár első változatának kézzel készített címlapja

Forrás: az ELTE Távol-keleti Intézetének tulajdona

Magyar és koreai úttörők barátkozása 1952 nyarán

Forrás: *Nők Lapja*

A Kim Ir Szen Iskola tanulói orvosi vizsgálaton

Forrás: *Nők Lapja*

A Kim Ir Szen Iskola egykori épülete a Szabadság-hegyen

Forrás: a szerző felvétele

lőtermében, hogy a koreai gyermekek számára ruhákat varrjanak. Miközben a ruhák készültek, a vállalat egy-egy férfi dolgozója a koreai háborúról szóló történeteket olvasott fel a varrónőknek.²⁰ Addigra ugyanis a szovjet propagandakiadványok alapján több magyar nyelvű könyv is megjelent a távoli háború eseményeiről.²¹

1952 júniusában a Külügyminisztérium összefoglalta a Kim Ir Szen Iskola első tanévének tapasztalatait, amelyek nem bizonyultak kizárólag pozitívnak. Bár a koreai diákok jó átlageredményeket értek el, a magyar nyelv elsajátításával kapcsolatosan komoly nehézségek mutatkoztak. Mialatt a koreai diákok nagy része a nyári szünidő idejére a Balatonra utazott, a Közoktatásügyi Minisztérium a budapesti észak-koreai követséggel egyeztetve igyekezett megoldást találni a problémára. Végül is úgy döntöttek, hogy a Kim Ir Szen Iskolát az új tanévtől kezdődően már csak diákotthon-jelleggel fogják fenntartani, a tanulókat pedig szétosztják a környező általános iskolák és gimnáziumok osztályai között. Ezzel a koreai diákok magyar nyelvtudása várhatóan gyors növekedésnek fog indulni. Miután a Pártközpont és a Külügyminisztérium is hozzájárulását adta az átszervezéshez, rohammunkában „elosztó bizottságok” alakultak. A célkitűzés az volt, hogy a környékbeli iskolákban úgy tudják elhelyezni a koreai tanulókat, hogy egy osztályba legfeljebb csak tíz koreai kerüljön. A magyar nyelvtudás gyors fejlesztése érdekében úgy döntöttek, hogy a koreai diákok felmentést kapnak a heti három orosz nyelvóra alól, hogy azt az időt magyartudásuk bővítésére fordíthassák. Miként a Külügyminisztérium 1952. szeptemberi jelentéséből kiderül, a koreai tanulók az új tanévet már a magyar általános iskolákban és gimnáziumokban kezdték meg.

Az egyik kiválasztott intézmény a budai Petőfi Sándor Gimnázium volt, amelynek magyar nyelv és irodalom tanára a már említett Sövény Aladár volt. A gimnáziumban hét koreai diák tanult: az egyik osztályban *Kim Ok*, *Kim Gi The*, *Cson Ki Szon*, *Kim Ce Ju*, *Kim Ju Szon*, míg a másikban *Cso Jong Ik* és *Pek Kvon Dzsun*. Nem sokkal később a Petőfi Sándor Gimnáziumban kezdett magyar nyelvet és irodalmat tanítani *Nemes Nagy Ágnes* költőnő is, aki évtizedekkel később a következőképpen emlékezett vissza koreai növendékeire:

²⁰ Forrás: *Koreai gyermekekért*. Magyar Filmhíradó, 1952/30. www.filmintezet.hu

²¹ A magyar nyelven megjelent szovjet propagandakiadványok a következők:
A koreai ifjúság harca hazája szabadságáért és függetlenségéért. Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 1952.
A. Kozsin: *Harcoló Korea*. Szikra, Budapest, 1952.
Irina Volk: *Korea harcol*. Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest, 1952.

„Hogy bonyolultabb legyen a dolog: ott ültek az osztályban a koreai diákok is. Ki emlékszik rájuk? Ki emlékszik arra a ferde szemű csoportra? A koreai háborúban összegyűjtöttek egy csomó észak-koreai hadiársvát, elhagyott gyereket, és szétszortották őket a közép-európai országok között. Mi is kaptunk egy csoportot; fent laktak a Szabadság-hegyen, egy szép villában, az volt az internátusuk. Némi nyelvi előkészítés után beömlesztették őket különféle iskolákba. Mindez voltaképpen helyénvaló volt. Csak – sajna – gőzölgött belőle az a tökéletesen elhibázott, parancsra rendelt, agitprop jószágosság. A koreaiak megjelenésével az iskolában elkezdődött beláthatatlan nehézségeink sora. Hiszen alig gagyogtak valamit magyarul; nekünk – ritka szerencsénkre – akadt egy tanártársunk (hadd álljon itt a neve: Sövény Aladár), aki valamikor, hobbiból, foglalkozni kezdett a távolkeleti nyelvekkel, kínaival, japánnal, majd áttért a koreaira. Ő lett az új fiúk pásztora. De pásztoroltuk őket mindnyájan, nagy tömegű különórát nyújtva okulásukra. Életkoruk is eltérő volt; akadtak köztük piciny termetű fiúcskák, gyönyörű keleti babák, simogatni való kisedeképükkel, és akadtak magas, szikár, fiatal férfiak, korán megvésett arcuk furcsán komorlott a kamaszfejek fölött. [...]

Közben micsoda életsorsok a keletiek mögött! Az egyik gyerek, véletlenül belekeveredve a tűzvonalba, sebesült öccsét hátára vette, és elkúszott vele valami csöndesebb zugba. Mire odaért, öccse – a hátán – halott volt. Ilyenek jártak hozzánk iskolába. A legmeghökkenőbb az volt, hogy ezek a fiúk tanultak. Tanultak és tanultak. Nem csak diáktársaik, mi, tanárok is tátott szájjal bámultuk, micsoda feszült vaserővel küzdik magukat előre nehéz, finnugor nyelvünkben. Dolgoztak éjjel-nappal, mint a megszálottak. Az egyik zseniális kölyök még a Lear királyt is elolvasta, éppen Vörösmarty gyönyörű, de nyelvileg komiszul nehéz fordításában. – Miért olvastad el, K. O.? – kérdeztem tőle. – Mondtam, hogy nektek nem kell elolvasnotok. – De azt is tetszett mondani – felelte választékos magyarsággal –, hogy Shakespeare elsőrendű európai érték, és hogy a fordítás kiváló. Én két európai nyelven tudok: oroszul és magyarul. Gondoltam: magyarul olvasom Shakespeare-t.” – emlékezett vissza Nemes Nagy Ágnes költőnő.²²

²² Forrás: Nemes Nagy Ágnes: „Káin, Ábel, gimnázium”, in: *Az élők mértana. II. köt.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004, 169–172.

Koreai ösztöndíjas egyetemisták Magyarországon

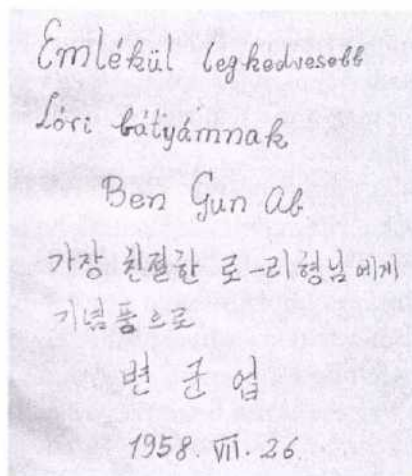
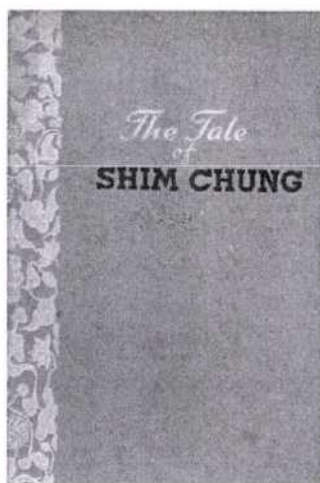
Az ösztöndíjas egyetemisták első csoportja 1952 januárjában érkezett meg: a 21 fős csoport – 18 fiú és 3 lány – szinte közvetlenül a frontról érkezett. A koreai hallgatókat a Sváb-hegy aljában egy villából átalakított diákszállóra vitték, ahol három-négy diák került egy szobába. A magyar nyelv könnyebb elsajátítása érdekében magyar szobatársakat is kaptak. A megérkezett koreai hallgatókat először orvosi vizsgálatnak vetették alá, ami az egyik lánynál azonnal tbc-t állapított meg, így őt a Szabadság-hegy tetején lévő szanatóriumba vitték. A magyar hatóságok gondoskodtak a koreai ösztöndíjasok ruházatának kiegészítéséről is: köznapi viseletre egy rend sűrű ruhát kaptak, alkalmi viseletre pedig egy sötétkéket. Ezen kívül mindenki kapott egy bundabéléses felsőkabátot is.²³ A koreai diákok havonta 728 forintos ösztöndíjat kaptak, amiből a lakhatásért és a kosztért 328 forintot kellett befizetniük. Költőpénzként tehát 400 forintjuk maradt.²⁴

Magyar nyelvi oktatásuk 1952. január 16-án vette kezdetét. Reggelente 8 órától 10 óráig a Kim Ir Szen Iskolában oktató *Sövény Aladártól* tanultak, majd 12 óráig egyénileg ismételték a napi anyagot. Az ebéddőt követően 14 és 17 óra között ismét Sövény Aladártól tanultak. A diákszálló közelben lévő Oleg Kosevoj Iskola tanulói védnökséget vállaltak a koreai ösztöndíjasok felett: vagy a koreaiak jöttek fel a magyar tanulókhoz, vagy hétfőként találkoztak. A fennmaradt dokumentumok tanúsága szerint a kezdeti időszakban akadtak fegyelmezési problémák: előfordult ugyanis, hogy a vasárnapi szabadfoglalkozást követően öt-hat diák hétfőn nem jelent meg a tanórákon.

A Külügyminisztérium 1952. április elsejei összefoglalója beszámol arról, hogy a budapesti észak-koreai nagykövetség jegyzékben fordult a magyar kormányhoz, amelyben további koreai ösztöndíjasok fogadásának lehetőségéről érdeklődtek. A dokumentumokból kiderül, hogy a Külügyminisztérium a Köznevelési Minisztériummal egyeztetve arra jutott, hogy a magyar állam annyi ösztöndíjast hajlandó fogadni, amennyit csak a koreai fél akar. A magyar javaslat szerint az ösztöndíjasok maguk dönthettek volna arról, hogy tanulmányaikat melyik technikumban, vagy egyetemi szakokon kíván-

²³ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

²⁴ Uo.

Ben Gun Ab (helyes átírással Pjon Gun Op) koreai tanuló dedikációja Sövény Aladár részére

Forrás: a könyv Osváth Gábor főiskolai docens tulajdona

ják folytatni. *Kvon O Dik* budapesti követ a megbeszélések folyamán 100 diák fogadására tett javaslatot.²⁵ Eközben a koreai hadszíntéren működő Rákosi Mátyás Kórház vezetője azt a javaslatot tette az újabb ösztöndíjasok fogadásával kapcsolatosan, hogy minél többen kerüljenek orvosi-egészségügyi szakokra. A KNDK-ban dolgozó magyar orvosok négy koreai fiataalt ki is választottak, akiket alkalmasnak tartottak a magyarországi orvosi tanulmányok megkezdésére. *Pásztor Károly* phenjani magyar nagykövet 1952. augusztus 14-i jelentése szerint a kiválasztottak közül végül is három medikust továbbítottak a mandzsúriai határvidéken lévő Sinüidzsu város gyűjtőhelyére, hogy onnan majd megkezdjék útjukat Magyarország felé.²⁶

Miként a Külügyminisztérium 1952. szeptemberi jelentéséből kiderül, az év elején érkezett 21 koreai ösztöndíjas már sikeresen befejezte a magyar nyelv alapjainak elsajátítását. Ennek megfelelően mindannyian megkezdtek egyetemi vagy főiskolai tanulmányaikat. A legtöbben műszaki képzésekre mentek, de voltak közgazdasági, bölcsészeti és orvosi területen továbbtanulók is. A legkülönlegesebb intézménybe *Kim Tén Gin* – másik helyen *Kim Can Gun* – került,

²⁵ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

²⁶ Uo.

aki diplomata növendékként a magyar Külügyi Akadémiára nyert felvételt. A fennmaradt dokumentumok tanúsága szerint a hallgatók kezdetben nehezen birkóztak meg a magyar nyelvű előadásokkal, amelyek szókincse számukra teljesen új volt.

A Külügyminisztérium egy másik leiratából kiderül, hogy a koreai ösztöndíjasok térítésmentesen jutottak hozzá a tanulmányaikhoz szükséges eszközökhöz. A rajzkészletekből, vonalzókból, körzőkészletekből, valamint logaritmustáblázatokból álló listát a budapesti észak-koreai nagykövetség állította össze, amit a Külügyminisztérium egyenesen a Köznevelési Minisztériumba továbbított, ahonnan utasították az oktatási intézmények tanulmányi osztályait az eszközök beszerzésére és átadására.²⁷

Az első észak-koreai ösztöndíjas egyetemisták Magyarországon

Név	Szakirány	Intézmény
Pek Ten Ki	elektromérnök	Műszaki Egyetem
Kim Ten Gin	diplomácia	Külügyi Akadémia
Kim Szek Bok	irodalom	Bölcsészkar
Kim In Jve	nyelvészet	
Szen Bu Gen	közgazdaság	Közgazdasági Egyetem
Ben Csan Jon		
Kim Gvan Ho	elektromérnök	Műszaki Egyetem
Kim Szi Jon	iparművészet	Iparművészeti Főiskola
Pak Dik Csun	textilipar	
Coi Jun Szir	vegyi festés	Műszaki Egyetem
Li Hen Csen		
Kim Ze Jur	szövőtechnika	
Ten Gen Hvan	építésmérnök	
Ten Do Hen	építészet	
Pe Ki Hvan		
U Sze Ho		
Li Jon Von	agronómia	Kertészeti Egyetem
Kim Csang Gyu	nyomdatechnika	Iparművészeti Főiskola
Li Bok Nam	orvostudomány	Orvostudományi Egyetem
Kim Lo Szen		
Hvan Men Szun		Zeneművészeti Főiskola

Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

²⁷ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

Újabb koreai diákcsoportok érkezése

1952 őszén a koreai fiatalok egy újabb csoportja Északkelet-Kínán és Szibérián keresztül megérkezett Moszkvába, ahol az ottani magyar nagykövetség munkatársai várták őket. A korábbi csoportok érkezéséhez hasonló módon a Moszkva–Budapest vonatjegyet a magyar nagykövetség váltotta meg a koreai fiatalok számára, de 1952 őszén ebbe a műveletbe egy komoly hiba csúszott. A magyar nagykövetség ugyanis tévedésből a kínai határon lévő Otportól egészen Budapestig rendelte meg a jegyeket, majd a tetemes összeg átutalását kérték a Külügyminisztériumtól. Ezzel hónapokon keresztül tartó huzavona és minisztériumi levelezés vette kezdetét a felelősség kérdésének megállapítására.

Végül is 1952 októberének végén 131 koreai ösztöndíjas érkezett meg Budapestre, ahol a Zsombolyai utcai diákotthonban kerültek elhelyezésre. Pár nappal később *Rózsa Irén*, a Külügyminisztérium Politikai Főosztályának vezetőhelyettese személyesen látogatta meg a diákokat, és több problémára lett figyelmes. A koreai fiataloknak nagy nehézséget jelentett megbarátkozni a számukra ismeretlen magyar ételekkel, így a főosztályvezető-helyettes felszólította a diákotthon felelősét, hogy a lehető legsűrűbben biztosítsanak rizst a diákoknak. Mivel ez egy héttel később sem valósult meg, Rózsa Irén leiratban kérte a Közoktatásiügyi Minisztériumot, hogy tegyenek lépéseket a szükséges mennyiségű főtt rizs biztosítására. A főosztályvezető-helyettes azt is kérte, hogy sürgősen vigyék orvosi vizsgálatra a koreai diákokat, mivel közülük többen maláriások és rühesek.

A fenti csoport még alig érkezett meg Magyarországra, máris napirendre került az újabb ösztöndíjasok fogadása. *Pásztor Károly* phenjani magyar követ 1953 tavaszán arról számolt be jelentésében, hogy a KNDK kormányának célkitűzéseiről *Pak Csang Ok* magas rangú pártfunkcionárius tájékoztatta az országba akkreditált nagyköveteket.²⁸ Miként *Pak* elmondta, a háborús pusztítások következtében a KNDK területén összesen 19 felsőoktatási intézmény

²⁸ *Pak Csang Ok* (?–1957): észak-koreai pártfunkcionárius. A szovjet állampolgárságú koreai kádereket tömörítő „szovjet frakció” prominens képviselője volt. 1947-től a Koreai Munkapárt kiadványa, a *Külödzsa* (Dolgozó) című elméleti folyóirat főszerkesztőjeként tevékenykedett. 1948-tól a KNDK Legfelsőbb Népi Gyűlésének tagja, majd a háborús évektől a Koreai Munkapárt Központi Bizottságának agitációs- és propagandaosztályát vezette. 1956-ban a desztalinizáció jegyében fellépett *Kim Ir Szen* uralma ellen, nem sokkal később bebörtönözték, majd valószínűleg kivégezték.

és szakiskola maradt, a hallgatók száma pedig a háború előtti 3000-ról 1500-ra csökkent. A tanárok egyik faluból járnak át a másikba, több esetben 20 kilométereket gyalogolva. A nehézségeket tetézi, hogy nincsenek megfelelő tanszerek sem. A fentiek alapján a KNDK-kormány úgy döntött, hogy 1953-ban újabb 1300 diákot szeretnének külföldre küldeni: 700-at egyetemre vagy főiskolára, 600-at pedig technikumi szakképzésre. Pak Csang Ok országonkénti lebontásban is közölte kormányának célkitűzéseit, külön kiemelve, hogy a megjelölt létszámon felül is szívesen küldenének ösztöndíjasokat.

A KNDK-kormányának javaslata az 1953-ban külföldre küldendő diákokról

	Egyetem vagy főiskola	Technikum
Szovjetunió	200 fő	238 fő
Csehszlovákia	80 fő	200 fő
Magyarország	40 fő	100 fő
Bulgária	20 fő	70 fő
Románia	30 fő	80 fő
Lengyelország	130 fő	-
NDK	130 fő	-
Kína	30 fő	150 fő
Mongólia	10-15 fő	-

Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

Koreai diákok a Zsombolyai utcai diákotthon előtt

Forrás: Dr. Rim Zang Dong gyűjteménye

A Pak Den Áj Gyermekotthon létrejötte

Miként a Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumokból kiderül, a Közoktatásügyi Minisztérium 1952 őszén komoly aggodalmakkal tekintett a Kim Ir Szen Iskolából kikerülő észak-koreai hadiárványokra. Kérdéses volt ugyanis, hogy a tanulók megfelelő módon tudnak-e majd alkalmazkodni a magyar általános iskolák és gimnáziumok tanmenetéhez. Az aggodalmak azonban túlzottak voltak. A Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályának vezetője a következőképpen számolt be az észak-koreai tanulókkal kapcsolatos tapasztalatokról:

„A magyar iskolákban a koreai gyerekek a vártnál jobb eredménnyel folytatják tanulmányaikat. [...] A gyerekek rendkívül szorgalmasan, kitartóan tanulnak, és nagyon szívesen járnak a magyar iskolákba. A magyar gyerekek nagyon jól fogadják a koreai gyerekeket, és nem fordult elő, hogy a koreai gyerekek idegen kiejtése miatt kinevették volna őket. A magyar tanárok odaadón foglalkoznak a koreai gyerekekkel, és legtöbb esetben eredményesen. Legnehezebb dolguk a gimnáziumba járó gyerekeknek van, akik ugyanazokat a tárgyakat tanulják, mint a magyar gimnáziumi tanulók.”²⁹

A különböző általános iskolákba és gimnáziumokba szétosztott észak-koreai tanulók tehát viszonylag gyorsan beilleszkedtek. Ehhez hozzájárultak az iskolák által kínált sportolási lehetőségek is: míg a fiúk az aranycsapat sikerétől elragadtatva futballoztak, a lányok közül sokan balettórára jártak. Mint arról korábban már említést tettünk, több koreai gyereket is magyar családok szerettek volna örökbe fogadni, erre azonban nem nyílt lehetőség.

1953. február 25-én a budapesti Külügyminisztérium *Pásztor Károly* phenjani nagykövetnek írt összefoglalójában közölte, hogy a magyar kormány döntése értelmében az ország ismét hajlandó 200 észak-koreai hadiárva befogadására. A Szabadság-hegyen lévő Kim Ir Szen Iskola zsúfoltságát enyhítendő 1953. május 8-án a Hűvösvölgyben létrehozták a Pak Den Áj Gyermekotthont. A névadó nem volt más, mint a KNDK Nőszövetségének elnöke, aki az ötvenes

²⁹ Félix Pál főosztályvezető összefoglalója a phenjani magyar nagykövetség részére 1952. október 27-én. Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

évek folyamán az ország második emberének számított.³⁰ A Magyar Filmhíradó 1953. júniusi adása részletesen beszámolt a névadó ünnepségről, amelyen részt vett *Han Hjon Szan* észak-koreai követ is. A tudósítás három koreai hadiárvéd név szerint is bemutatott: a háborúban édesapját elvesztő *Ri Il Namot*, az amerikai légitámadás során édesanyját elvesztő *Kim Jong Szukot*, valamint a szintén légitámadás miatt félárvaságra jutó *Kim In Szukot*.³¹ A Pak Den Áj Gyermekotthon lakói a nyár folyamán elsajátították a magyar nyelv alapjait, majd szeptembertől már magyar általános iskolákban folytatták tanulmányaikat. *Bikácsy Gergely* író a *Makacs égítest* című kisregényében a következőképpen emlékezett vissza a Pak Den Áj Gyermekotthon tanulóinak felbukkanására:

„1953 őszén koreai gyerekek érkeztek az iskolába, szám szerint tizenketten. Az igazgatóság úgy döntött, hogy a legjobb osztályba, a hatodik bé-be fognak járni. Palinak Cang Jong Csan lett a szomszédja, Csaninak nevezte el. Tanítás után néhányan mindig elkísérték a koreaiakat a Hűvösvölgy melletti Pak Den Áj Intézetbe. Sokan már az Arirant [Arirang – CS. M.], a híres koreai dalt is velük énekelték.”³²

Az idézetben szereplő *Arirang* című szomorkás népdal az egyik legfőbb koreai nemzeti szimbólum, ami politikai-ideológiai hovatartozástól függetlenül valamennyi koreai számára az összetartozást fejezi ki. A népdal szövege a szerelmesek búcsújáról szól, és csak a japán gyarmati uralom időszakában vált Korea jelképévé. 1926-ban ugyanis *Arirang* címmel készült egy fekete-fehér mozifilm, ami egy testvérpár sorsán keresztül mutatta be a gyarmati sorba került ország tragikus helyzetét. A film fő zenei motívumaként a dal a koreai függetlenség és összetartozás szimbólumává vált.

³⁰ Pak Den Áj (1907–?): koreai kommunista politikusnő. Oroszországban született, fiatalon csatlakozott a kommunista mozgalomhoz. 1931-ben a Komintern utasítására tért vissza a Koreai-félszigetre, ahol részt vett a földalatti kommunista szervezkedésben. A japán hatóságok hosszú börtönbüntetésre ítélték. Hagyományosan az úgynevezett „hazai frakcióhoz” tartozott, de nagyon jó kapcsolatai voltak a szovjet állampolgárságú koreaiakat tömörítő „szovjet frakció” tagjaival és a Kim Ir Szen vezette „partizánfrakcióval” is. A KNDK Nőszövetségének elnöke lett, a koreai háború idején Sztálin-békedíjjal tüntették ki. A hatvanas évek végén teljesen eltűnt a közéletből, a rezsimen belül elterjedt értesülések szerint bebörtönözték és kivégezték. Nem kevés meglepetést okozva a nyolcvanas évek közepén ismét megjelent a nyilvánosság előtt, de korábbi befolyását nem tudta visszaszerezni.

³¹ Forrás: *Pak Den Áj gyermekotthon*. Magyar Filmhíradó, 1953/24. www.filmintezet.hu

³² Bikácsy Gergely: „Makacs égítest”. *Tiszta szívvel*, 1964. november, 78.

A koreai fiatalok beilleszkedése

Az észak-koreai diákok beilleszkedése során persze jócskán adódtak konfliktusok is. Miként a Külügyminisztérium 1953 júliusában kelt jelentéséből kiderül, az úttörővasút megnyitóján részt vevő észak-koreai diákok feltűnően barátságatlanok voltak a magyar úttörőkkel. A diákok viselkedése a budapesti észak-koreai követség munkatársaiban is aggodalmat keltett, így kezdeményezték a Kim Ir Szen Iskola tanári értekezletének összehívását. A találkozón Gyo követségi titkár elmondta, hogy a tanulók kezdenek „teljesen elvadulni”, ezért alaposabb ideológiai képzést kellene kapniuk. Példaként olyan eseteket hozott fel, hogy amikor az észak-koreai követ meglátogatta a Kim Ir Szen Iskolát, a diákok köszönés helyett elrohantak előle.³³

Konfliktusok a középiskolákban is előfordultak. A budai Petőfi Sándor Gimnáziumban tanító Nemes Nagy Ágnes évtizedekkel később a következőképpen emlékezett vissza a feszültségekre:

„Magyar osztálytársaik utálták őket. Utálták őket csak úgy infantilis idegengyűlöletből, utálták rejtett ellenállásból – hiszen ittlétük szüntelen politikai propaganda ürügye volt –, és utálták, mert mindig jó osztályzatot kaptak. Mondják, kérem, hogyan lehet osztályozni egy magyarul csak dadogni tudó személyt Szkhárosi Horvát András 16. századi életművéből? Elprédikáltuk mi ezt százszor magyar diákjainknak: értsétek meg, nem tudnak magyarul, árvák, háborúból jöttek – de hát meg bírja-e érteni egy kamaszgyerek azt a flagráns igazságtalanságot, amit naponta lát, hogy a másik fiú egyetlen mukkanásért megkapja a jelest, őt meg komolyan osztályozzák? Azok az örökös torzsalkodások, titkos verekedések! Amelyeket mindig a mieink kezdeményeztek. Az a poshadtan izzó légkör! Amelyben megfogja a lerongyolt magyar gyerek a koreai fiú sötétké, szomorúan-meleg egyenkabátját, és azt sziszegi a fülébe: ez is az én apám adójából van.” – emlékezett vissza a költőnő.³⁴

³³ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

³⁴ Forrás: Nemes Nagy Ágnes: „Káin, Ábel, gimnázium”, in: *Az élők mértana. II. köt.* Osiris Kiadó. Budapest, 2004, 169–172.

**A Pak Den Aj Gyermekotthon
egykori épülete a Húvösvölgyben**

Forrás: a szerző felvétele

**Pak Den Aj asszony a háttérben
még a hagyományos koreai zászlóval**

Forrás: *Voszboszgyenoi Koree*, Moszkva, 1948.

**Kim Ir Szen
phenjani propagandafényképen**

Forrás: *Chosun Chungang Nyongam*,
Phenjan, 1954–1955.

**A Kim Ir Szen Iskola tanulói
1953 tavaszán**

Forrás: *Nők Lapja*

A koreai diákok viszonylagosan jó ellátottságával kapcsolatos konfliktusok más forrásokban is felbukkannak. Bikácsy Gergely író a *Makacs égitest* című kisregényében is megemlíti egy ilyen esetet. A fiktív elemeket is tartalmazó történetben magyar és koreai diákok közös szánkózáshoz készülnek a Pak Den Áj Gyermekeotthon kertjében.

„December elsején sűrű pelyhekben esett a hó. Csani [a koreai diák – CS. M.] nevetve mondta:

– Most szánkózni lehet nálunk, kertben!

– És meddig maradhatunk? – kérdezte Pali.

– Most is, ameddig akartok.

Két feketekabátos öregasszony ugrott elő a hóesésből, a hópelyhek elolvadtak rajtuk.

– Kínaiak?

– Nem, koreaiak! – mondta Gázlós.

Az öregasszonyok megálltak:

– De milyen jó ruhájuk van, nézd csak! Őket öltöztetik... a mi unokáinkat meg... mért nem a magyar gyerekeket?... Mit keresnek itt?...”³⁵

Az egyetemista és főiskolás ösztöndíjasokkal kapcsolatosan ilyen jellegű konfliktusok kevésbé fordultak elő. Az ő beilleszkedésük sokkal zökkenőmentesebb volt, nehézséget inkább a nyelvi korlátok jelentettek. Erről számolt be az egyik volt észak-koreai ösztöndíjas hallgató, Zang Gi Hong is, aki 1953-ban érkezett meg Budapestre. Tanulmányait a Műszaki Egyetem kultúrmérnöki szakán folytatta, majd az 1956-os forradalom résztvevőjeként Ausztriába menekült. Az Egyesült Államokban élő idős férfival 2012 tavaszán tudtam személyesen találkozni és visszaemlékezéseit rögzíteni. Történetét a későbbiekben részletesen áttekintjük. Zang úr a következőket mondta el a megérkezés utáni időszakról:

„Hagy említsem meg az első élményeimet Magyarországgal kapcsolatban. A magyar szobatársam azonnal azt mondta: Te a rokonom vagy! Ezzel a két nép közötti ősi rokonságra utalt. Ezt követően pedig megtanította nekem a magyar káromkodásokat. [nevet – CS. M.] A világon a legszebb a magyar

³⁵ Bikácsy Gergely: „Makacs égitest”. *Tiszta szívvel*, 1964. november, 78–79.

káromkodás, ugye? Én ismételtam, ők pedig nevettek, csak nevettek. Ezek voltak az első tapasztalataim. Nagyon segítőkészek voltak, amikor megérkeztem. Három szobatársam volt, velem együtt négyen voltunk. A szobában emeletes ágyak voltak, én aludtam felül. Négy asztal is volt a szobában.

Nekem a legnagyobb nehézséget a magyar nyelv tanulása jelentette. A magyar nyelv talán a világ egyik legnehezebb nyelve. A következőképpen tanultunk magyarul: a koreaiak közül sokan tudtak japánul, volt koreai–japán szótárunk is. Mivel akkor még nem volt magyar–koreai szótár, a japán–orosz szótárat vettük igénybe, majd pedig az orosz–magyart. Amikor megérkeztünk Budapestre, akkor egy évig magyar nyelvi előkészítésben részesültünk. A Móricz Zsigmond körtér közelében volt a diákszállónk, ahol egy tanárnő tanította nekünk a magyar nyelvet. Oroszul tartotta az órákat, a magyar nyelvtant oroszul magyarázta. El tudja képzelni, hogy mennyire nehéz lehetett nekünk? Mi nem is tudtunk oroszul, szóval rettentően nehéz volt. A tankönyv egyetlen oldalának lefordítása egész éjszakás munkát jelentett. Abban az időszakban én csak két-három órát aludtam éjszakánként.”³⁶

Zang Gi Hong és évfolyamtársai a Bartók Béla út 19-es szám alatti Vásárhelyi Pál Diákotthonban laktak. Az észak-koreai diákok anyagi ellátásáról, valamint körülményeiről az idős férfi a következőket mondta el személyes találkozásunk alkalmával:

„Amikor megérkeztünk Budapestre, mindenekelőtt elvittek bennünket egy áruházba, ahol mindenki kapott egy rend ruhát, ami tartalmazott egy öltönyt, egy inget, egy nyakkendőt, valamint egy kalapot. És egy pár cipőt is. Az egyetemi előadásokat mindig öltönyben, megkötött nyakkendővel hallgattuk, nagyon elegánsan. Mintha Oxfordban lettünk volna. Amerikában ez nem volt jellemző. A magyar diákok kétségkívül irigyeltek minket a ruházatunk miatt. [...] A magyar és a koreai diákok ösztöndíjában nem volt releváns különbség. A költségenkünk nagyon kevés volt. Hétvégente például nem volt elegendő pénzünk arra, hogy elég kenyeret vásároljunk. Péntek esténként, vacsorakor kaptunk hétvégére egy kisebb kenyeret, tejet, de állandóan éhesek voltunk. A költségenkünk villamosra, hajvágásra,

³⁶ Forrás: a szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29.

pár üveg tejre költöttük. Nagyon kevés volt. A szobatársam mindig kapott szalonnát és kenyeret otthonról. Vacsora után gyakran kiálltatták az étteremben: – Repeta! Mi azonnal sorban álltunk a repetáért. Az ennivaló tehát kevés volt. [...]

Minden péntek este a kollégiumunkban volt egy kis táncolás, ez volt az egyetlen közösségi élet abban az időszakban. Minden péntek este egyetemisták, főiskolások, de még középiskolások is eljöttek szórakozni. Fiúk, lányok, eljöttek és csárdást táncoltak. Együtt csárdást táncoltunk, ennyi volt a közösségi élet.”³⁷

Több más visszaemlékezés is alátámasztja, hogy az észak-koreai fiúk népszerűek voltak a magyar lányok körében. Egyes visszaemlékezések szerint voltak, akik azzal dicsekedtek, hogy még a második világháború éveiben kényszer-munkásként a Japán-szigetekre hurcolták őket, ahol a hirosimai atomtámadás következtében elvesztették nemzőképességüket.³⁸ A fogamzásgátló szerek elterjedése előtti időszakban ez nyilvánvalóan komoly vonzerőt jelenthetett.

A beilleszkedés tehát bizonyos értelemben túlságosan is jól sikerült. Erre utal a Külügyminisztérium 1954 márciusában kelt leirata is, ami arról tájékoztatja az Oktatásügyi Minisztériumot, hogy a koreai ösztöndíjas hallgatók nem voltak megfélemlően felkészítve a magyarországi osztályharc aktuális helyzetére. A dokumentum megfogalmazása szerint a „legtöbb koreai diák azt hiszi, hogy Magyarországon mindenki jó barát”. A Zsombolyai utcai diákközházban lakó koreai egyetemisták politikai-ideológiai felügyeletét végül is a DISZ (Dolgozó Ifjúsági Szövetség) XI. Kerületi Bizottsága vállalta el. Ennek értelmében a DISZ-es aktivisták havonta egyszer előadásokat tartottak Magyarország politikai-gazdasági helyzetéről, valamint az ifjúság szerepéről. Ilyen előadások a Műszaki Egyetemen és az ELTE karain is zajlottak, bár a koreai hallgatók alig látogatták őket.³⁹ Az Oktatásügyi Minisztérium úgy vélte, hogy az érdeklődés hiánya a koreai diákok gyenge nyelvtudására vezethető vissza.

³⁷ Forrás: a szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29.

³⁸ Forrás: a szerző interjúja Herzum Péter szemtanúval az ELTE Koreai Tanszékén, 2011. szeptember 19.

³⁹ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

Meg kell említeni azt is, hogy az időközben nagykövetségi szintre emelkedett budapesti észak-koreai misszió korántsem szorgalmazta, hogy a koreai diákok elmélyedjenek a magyar politikai helyzet tanulmányozásában. A nagykövetség ugyanis felismerte, hogy a Magyar Dolgozók Pártjában zajló belső viták komoly hatást gyakorolhatnak a koreai egyetemistákra és főiskolásokra is. A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint 1954. május 20-án a Koreai Munkapárt Központi Bizottsága azzal a kéréssel fordult a Magyar Dolgozók Pártjához, hogy a Magyarországon tartózkodó és MDP-tagsággal rendelkező koreai diákok egyelőre ne vegyenek részt az MDP pártéletében.⁴⁰

Koreai diákok hajókiránduláson a Dunakanyar környékén 1954-ben

Fotó: Dr. Rim Zang Dong gyűjteménye

⁴⁰ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korca-17/d 8. doboz

II. fejezet

ELSZAKADÁS

Az ezerkilencszázötvenhatos esztendő

Az ezerkilencszázötvenhatos esztendő kezdetén a társadalom elfojtott feszültségei a mindennapi élet szinte minden területén megnyilvánultak, így az észak-koreai diákok és magyar társaik viszonyában is. Az évtized első felére jellemző Korea-kultusz nemcsak megkopott, hanem egyre gyakrabban történtek konfliktusok és atrocitások is. A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint 1956. február 20-án a Külügyminisztériumból *Rózsa Irén* főosztályvezető-helyettes levélben értesítette az Oktatási Minisztériumot, hogy nemkívánatos eseményekre került sor koreaiak és magyarok között. A KNDK budapesti nagykövetségének tanácsosa ugyanis felkereste a Külügyminisztérium Távol-keleti Osztályát, ahol elmondta, hogy 1955 decembere óta háromszor értesültek arról, hogy koreai diákok és magyar társaik között verekedés történt. Először a Kertészeti Főiskolán, majd a Műszaki Egyetem Gépészeti Karán, végül pedig Nagykanizsán a Gépipari Technikumban. A tanácsos persze elismerte, hogy a koreai diákok sem tökéletesek, hisz volt köztük olyan, aki megpróbált külföldre menekülni.⁴¹ A disszidálási kísérlet részletei a levéltári dokumentumokból sajnos nem derülnek ki. A koreai diplomata megjegyzése ugyanakkor bizonyítja, hogy a szocialista tömb elhagyásának gondolata már az 1956-os forradalom kitörése előtt is megfordult egy-két koreai ösztöndíjas fejében. A dologról megkérdeztem *Dr. Rim Zang Dong* egykori szakiskolai tanulót, aki 1953-tól tartózkodott Magyarországon. A jelenleg Nyugat-Európában élő idős férfi személyes találkozásunk alkalmával a következőket mondta el a fenti disszidálási kísérlettel kapcsolatosan:

„Én nem hallottam a dologról, de ha igaz lett volna, a szökési kísérletet mindenképpen eltitkolták volna. Ha ugyanis megtudtuk volna a dolgot, az nagy hatást gyakorolhatott volna a többi koreai diákra. Azt tudtuk, hogy a határvonalat szigorúan őrzik, ott szögesdrót húzódik. Ha elterjed a híre a szökési kísérletnek, akkor lehet, hogy annak hatására mások is megpróbálják.”⁴²

⁴¹ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz

⁴² Forrás: a szerző interjúja Dr. Rim Zang Dong egykori szakiskolai tanulóval, 1956-os emigránssal Stuttgartban, 2012. június 15.

1956. február 20-án a Külügyminisztérium főosztályvezető-helyettese az kérte az oktatásügyi tárcától, hogy fokozott „politikai nevelő munkával” vegyék elejét a koreaiak és a magyarok közti nemkívánatos eseményeknek. A magyar diákokat egyrészt fel kell készíteni a koreai nép iránti megbecsülésre, de a koreaiakat is rá kell vezetni a magyarországi eredmények tiszteletére. A dokumentum szerint ugyanis korábban előfordult olyan, hogy a koreai diákok „gyerekes módon” lekicsinylően vélekedtek a magyar viszonyokról. Az Oktatásügyi Minisztérium 1956. március 3-án levelet küldött a külügyminiszter első helyettesének, miszerint kivizsgálták a Műszaki Egyetemen történeteket. Kiderült azonban, hogy a verekedésért a koreai hallgatók a felelősek, az esetet így nem jelentették az egyetemi szerveknek. Az Oktatásügyi Minisztérium azt kérte a külügytől, hogy az esetre mindenképpen hívják fel a budapesti észak-koreai nagykövetség figyelmét is.⁴³

Az Oktatásügyi Minisztérium ezzel párhuzamosan összesítőt készített a hazánkban tanuló koreai középiskolásokról is. Az optimista hangulatú jelentés szerint a koreai gyerekek aktívan részt vesznek iskoláik közösségi életében. A Budapesten lévő Izabella utcai Élelmiszeripari Technikum osztályfőnöki óráján *Szim Szang Gil* tanuló például előadást tartott a Koreai Néphadsereg napjának jelentőségéről. Diósgyőrben pedig *Kim Mjong Ok* faliújságcikket írt a KNDK-ról. A jelentés ugyanakkor problémás helyzetekre is rávilágít: a Békéscsabán lévő Híd- és Vízműépítési Technikum egyik koreai tanulója elszökött a közeli tóra korcsolyázni, ahol beszakadt alatta a jég, és nyakig a jeges vízbe került.⁴⁴

1956 márciusában több mint 300 koreai egyetemista és 500 középiskolás tanult Magyarországon, valamint voltak még általános iskolás diákok is. Mindösszesen csaknem 1000 koreai tanulhatott Magyarországon. Ez a szám magasnak tűnik ugyan, de a környező szocialista országokkal összehasonlítva alacsonynak tekinthető. A phenjani magyar nagykövetségen dolgozó *Sövény Aladár* jelentéséből ugyanis kiderül, hogy Csehszlovákiában 1391 koreai diák (800 hadiárva, 241 ipari tanuló, valamint 350 főiskolás) tanult, míg Romániában 2200 koreai diák (1800 hadiárva és 400 főiskolás) folytatott tanulmányokat.⁴⁵

⁴³ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz

⁴⁴ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz

⁴⁵ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint a koreai diákok éveken keresztül tartó magyarországi taníttatása komoly költségekkel járt. A felsőoktatásban tanulókkal kapcsolatos összkiadás elérte 37,8 millió forintot. A Kim Ir Szen Iskola és a Pak Den Áj Gyermekotthon működésével kapcsolatos költségek pedig 18,6 millió forintra rúgtak.⁴⁶ A fentiek alapján a Külügyminisztérium arról tájékoztatta a phenjani magyar nagykövetséget, hogy foglalkozni kell azzal a gondolattal, hogy az 1957-es évtől meg fognak változni az ösztöndíjasok fogadásának feltételei. A KNDK budapesti nagykövetségének tanácsosa ezzel párhuzamosan közölte a Külügyminisztériummal, hogy 1957-től már csak kisszámú ösztöndíjast terveznek Magyarországra küldeni.⁴⁷

⁴⁶ Forrás: Faludi Péter: „Magyarország és a koreai háború, 1950–1953”, *Hadtörténelmi Közlemények*, 105., 1992, 128.

⁴⁷ Forrás: MOL XIX-J-ij-1945-1964-Korea-17/d 10. doboz

A phenjani rezsim belső törésvonalai

Már a KNDK létrejöttékor is törésvonalak szaggatták az ország formálódó nómenklatúráját. A rivalizáló frakciók kialakulását az okozta, hogy a japán gyarmati uralom éveit a kommunista káderek eltérő módon és eltérő helyszíneken töltötték.

Az úgynevezett „hazai frakció” tagjai azok a kommunisták voltak, akik a gyarmati uralom alatt is a félszigeten tartózkodtak, és részt vettek a földalatti mozgalomban. Jellemzően magasabb ideológiai képzettséggel rendelkeztek, a frakció első embere *Pak Hon Jong* volt, aki 1948-ban a déli területekről északra menve lett a KNDK külügyminisztere. Az úgynevezett „szovjet frakció” tagjai azok a koreai származású szovjet állampolgárok voltak, akik az általános káderhiányt enyhítendő 1945-től folyamatosan érkeztek Észak-Koreába, majd a helyi államigazgatás fontos részévé váltak. Legtöbbjük megtartotta a szovjet állampolgárságát. A frakció első embere egy *Hogaj* nevű pártfunkcionárius volt, majd annak állítólagos öngyilkossága után a Koreai Munkapárt Központi Bizottságának agitációs- és propagandaosztályát irányító *Pak Csang Ok* lett a vezető. Az úgynevezett „jenani frakció” tagjai azok a magasan képzett koreai kommunisták voltak, akik a japán gyarmati uralom utolsó éveit *Mao Ce-tung* jenani főhadiszállásán töltötték. Vezetőjük *Kim Tú Bong* nyelvész volt, aki a KNDK kikiáltását követően formális államfő lett. Az úgynevezett „partizánfrakció” tagjai pedig azok a volt függetlenségi harcosok voltak, akik Mandzsukuó és a Koreai-félsziget határvidékén részt vettek a fegyveres ellenállásban. Legtöbbjük 1940-ben átmenekült a Szovjetunió távol-keleti területeire, majd 1945-ben a Vörös Hadsereg soraiban tértek vissza. Elsőszámú képviselőjük maga *Kim Ir Szen* miniszterelnök, valamint *Coj Jen Gen* nevű bizalmasa volt.⁴⁸

A koreai háborút lezáró fegyverszünetet követően Kim Ir Szen saját felelősségének elismerése helyett arra törekedett, hogy a Koreai Munkapárton belül találjon újabb és újabb ellenségeket. Az úgynevezett „hazai frakció” tagjai ellen 1953-ban kezdődött meg a támadás, azzal a koholt váddal, hogy a koreai háború kitörésekor képtelenek voltak felkelést szítani a déli ország részben. A per során Pak Hon Jong korábbi külügyminisztert 1955 decemberében halálra

⁴⁸ A témáról bővebben: Andrei Lankov: *Crisis in North Korea: the failure of De-Stalinization, 1956*. University of Hawai'i Press, Honolulu, 2005, 11–15.

ítélték, majd kivégezték. Ezzel párhuzamosan megkezdődött az úgynevezett „szovjet frakció” elleni támadás is. Bár az amerikai és a dél-koreai propaganda az ötvenes évek közepén is hajlamos volt úgy bemutatni a KNDK-t, mintha a teljes államigazgatást a szovjet nagykövetség és a koreai származású „szovjet szakemberek” irányították volna, a valóságban ez már évek óta nem volt így. Kim Ir Szen ugyanis megéreztte, hogy a Szovjetunióban zajló desztalinizáció semmi jót sem ígérhet számára, így 1955-től a koreai nacionalizmusra támaszkodva lépett fel a „szovjet frakció” ellen. A szovjet-koreai származású Dr. *Szvetlana Hegaj* a következőképpen emlékezett vissza a történetekre:

„A szovjet-koreai családok nőtagjai és gyermekei a háború éveit Észak-Kínában, Harbinban töltötték, ahol nagyon összekovácsolódtak. 1953-ban tértünk vissza a KNDK-ba, ahol a szovjet-koreaiakra már egyre nehezebb idők jártak. Kim Ir Szen már megerősödött annyira, hogy elkezdje kiszorítani a szovjet-koreaiakat a különféle posztokról. Szabályos hatalmi harc volt. Kezdték leváltani az embereket, különféle koholmányokat csináltak. Mindenkiene úgynevezett *szászángpiphánt*, azaz ideológiai önkritikát kellett gyakorolnia. Édesanyám iskolai tanárnőként minden éjjel Kim Ir Szen műveit magolta. Reggelente ugyanis kolléganőivel részt kellett vennie egy fejtágításon, ahol először a nagy vezér műveinek ismeretéről kellett számot adniuk, majd ideológiai önkritikát kellett gyakorolniuk.

A szovjet-koreaiak igyekeztek nagyon összetartani, gyakran látogatták meg egymást. Ott hallottuk, hogy éppen kit váltottak le. Szabályszerűen vadásztak a szovjet-koreaiakra. Miután a vendégek elmentek, édesanyám mindig figyelmeztetett, hogy a hallottakról senkinek sem szabad beszélni. A szovjet-koreai családok gyermekei külön orosz nyelvű iskolába jártak. Én emiatt az Észak-Koreában töltött éveim során nem is nagyon tudtam igazi koreaiakkal ismerkedni.”⁴⁹

Az ezerkilencszázötvenhatos esztendő súlyos belpolitikai turbulenciákat hozott a KNDK-ban is. Mint ismeretes, februárban megrendezésre került a Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. Kongresszusa, amelyen *Nyikita Szergejevics Hruscsov* pártfőtitkár nyíltan szembenézett a sztálini korszak bűneivel. A kongresszusra Kim Ir Szen miniszterelnök is meghívást kapott, de mivel az

⁴⁹ Forrás: a szerző interjúja Dr. Szvetlana Hegaj szemtanúval budapesti lakásán, 2003. március 17.

év közepére már tervbe volt véve egy hosszabb kelet-európai látogatás számára, a phenjani rezsim küldöttségét így Kim bizalmasaként *Coj Jen Gen* vezette.

1956 tavaszán számos koreai kommunista bízott abban, hogy az SZKP XX. Kongresszusának hatására Kim Ir Szen önkritikát fog gyakorolni, a KNDK pedig jóval liberálisabb és toleránsabb országgá válik. Nem sokkal később megrendezésre került a Koreai Munkapárt III. Kongresszusa, amelyen Kim Ir Szen igyekezett elhárítani magától a személyi kultusz vádját, és minden felelősséget a már kivégzett Pak Hon Jong külügyminiszterre hárított. A felszabadulást követő években Paknak kétségkívül komoly kultusza volt a déli országrészben, bár korántsem lehetett egy lapon említeni Kim szélsőséges fetisizálásával. A pártkongresszus során a „partizánfrakció” képviselői nagyobb számban kerültek be a vezető testületekbe. Kim Ir Szen elsősorban a „szovjet frakció” részéről számított támadásra, de a nyári hónapokra a „jenani frakció” kovácsolódott egységes ellenzékké. A szervezkedés egyik vezéralakja *Csve Csang Ik* miniszterelnök-helyettes volt.⁵⁰

A pártfőtitkár-miniszterelnök elleni fellépésre jó alkalmat kínált Kim Ir Szen másfél hónapos kelet európai utazása, amely 1956. június elsején vette kezdetét. Kim Ir Szen és Pak Den Áj többek között Magyarországot is felkereste, a korabeli újságok tanúsága szerint a koreai delegációt *Hegedűs András* miniszterelnök fogadta a Ferihegyi repülőtéren. A korábban már említett Dr. Rim Zang Dong szakiskolai tanulóként részt vett Kim Ir Szen fogadásán. A jelenleg Nyugat-Európában élő idős férfi a következőképpen emlékezett vissza a történetekre:

„Kim Ir Szen fogadására majdnem az összes észak-koreai diákot kivitték a Ferihegyi repülőtérre. Lehet, hogy több százan is voltunk. Tapsolva fogadtuk. Körülbelül 50 méter távolságra voltunk tőle, de nem jött oda a diákokhoz kezet fogni, hanem csak integetve beszállt a kocsiba és elment...”⁵¹

⁵⁰ Csve Csang Ik (1896–1957): koreai függetlenségi harcos és kommunista pártfunkcionárius. Tanulmányait a japán Waseda Egyetemen folytatta, majd a Koreai-félszigetre visszatérve függetlenségpárti előadásokat kezdett tartani, amiért a japán hatóságok bebörtönözték. 1925-ben a szöuli ifjúság képviselőjeként Moszkvába utazott, majd Mandzsúria területén Kim Dzsu Dzsin tábornokkal közösen részt vett az anarchista Sinmin-tartomány létrehozásában. 1928-ban a japán hatóságok ismét bebörtönözték, majd kiszabadulva Kínába emigrált. A KNDK kikiáltását követően a Legfelsőbb Népi Gyűlés tagja, majd miniszterelnök-helyettes és pénzügyminiszter. 1956-ban a desztalinizáció jegyében fellépett Kim Ir Szen uralma ellen, nem sokkal később bebörtönözték, majd valószínűleg kivégezték.

⁵¹ Forrás: a szerző interjúja Dr. Rim Zang Dong egykori szakiskolai tanulóval, 1956-os emigránssal Stuttgartban, 2012. június 15.

Kim Ir Szen látogatást tett a Margit-szigeten, valamint felkereste a róla elnevezett iskolát a Hűvösvölgyben, ahol megtekintette a koreai diákok kulturműsorát. A tanulónak elmondta, hogy a KNDK háború utáni újjáépítése jól halad, de az országnak sok-sok külföldön képzett jó szakmunkásra van szüksége. Így azt kérte a diákoktól, hogy tanuljanak szorgalmasan, váljanak méltóvá a „magyar emberek szerető gondoskodására”.⁵² Kimnek még volt alkalma találkozni Rákosi Mátyással is, aki emlékirataiban a következőképpen tekintett vissza a találkozásra:

„Mikor 1956 elején Kim Ir Szen és kísérete Budapesten jártak, Kim nagyon melegen és köszönettel emlékezett meg a nekik nyújtott segítségről, s megmondta, hogy a szovjet és kínai segítség után a mienk volt a többi népi demokrácia közül a leghatásosabb.”⁵³

A korábbi teljhatalmú magyar pártvezetőt nem sokkal később a Budapestre látogató *Anasztasz Ivanovics Mikojan* szovjet miniszterelnök-helyettes közbenjárására eltávolították a hatalomból.⁵⁴ Mindeközben Phenjanban Kim Ir Szen riválisai is lázasan szervezkedtek.

A KNDK belpolitikai válsága Kim Ir Szen visszaérkezését követően vette kezdetét, fóruma pedig a Koreai Munkapárt Központi Bizottságának augusztusi plénuma lett. A felszólalók kritizálták Kim személyi kultuszát, a túlzásba vitt iparosítási politikát, valamint azt, hogy a szocialista országoktól kapott juttatásokat nem a lakosság életszínvonalának emelésére fordítják. Csve Csang Ik és Pak Csang Ok azonban nem tudott többséget szerezni a Központi Bizottságban, így végül is kizárták őket a szervezetből. A desztalinizáció kísérlete kudarcba fulladt. A plénum záróbeszédét maga Kim Ir Szen tartotta, kifejezve sajnálkozását, hogy túlságosan gyenge volt a „frakcióssal és támogatóikkal”.

⁵² A témáról bővebben: Vető József: „Kim Ir Szen elvtárs a koreai gyermekek között”. *Szabad Nép*, 1956. június 23.

⁵³ Forrás: Rákosi Mátyás: *Visszaemlékezések 1940–1956. II. kötet*. Napvilág Kiadó, Budapest, 1997, 833.

⁵⁴ *Anasztasz Ivanovics Mikojan* (1895–1978): szovjet politikus. Korán belépett a bolsevik pártba és a kaukázusi forradalmi mozgalom vezetője lett. 1923-tól az SZKP Központi Bizottságának tagja, majd 1926-ban kül- és belkereskedelmi népbiztosnak nevezték ki. 1956-ban a Szovjetunió első miniszterelnök-helyetteseként fő előkészítője volt Nyikita Hruscsov pártfőtitkár beszédének, amelyben elítélték a sztálini személyi kultuszt. Öccse Artyom Mikojan, a híres MiG-repülőgépek tervezője.

Kim Ir Szen és Hegedűs András miniszterelnök a Ferihegyi repülőtéren

Forrás: *Democratic People's Republic of Korea*, Phenjan, 1958.

Kim Ir Szen fogadása a Ferihegyi repülőtéren

Forrás: *Nők Lapja*

kal” szemben.⁵⁵ A miniszterelnök-pártfőtitkár minden valószínűség szerint tartott Peking és Moszkva reakciójától, így viszonylag diszkréten kezdték meg a főszervezők eltüntetését a helyi közéletből. Csve Csang Ik egy sertéstelep vezetője lett, míg Pak Csang Ok egy fűrészsüzem vezetőhelyetteseként folytatta munkáját. Több magas rangú pártkader azonban sejtette, hogy a vihar előtti csend semmi jót sem tartogathat számukra, így ötven Kínába és a Szovjetunióba menekültek.

Szeptember közepén sor került a Kínai Kommunista Párt VIII. Kongresszusára, amelyen informális megállapodás született Mao Ce-tung kínai pártfőtitkár és Anasztasz Ivanovics Mikojan szovjet miniszterelnök-helyettes között, hogy közös delegációt küldenek a KNDK-ba. A delegáció céljairól *Andrej Lankov* orosz történész kutatásainak köszönhetően van tudomásunk: a küldöttség meg akarta vizsgálni az országban zajló folyamatokat, fel akarta függeszteni a tisztogatásokat, valamint gondoskodni kívánt Kim Ir Szen mielőbbi leváltásáról is. A delegációt kínai részről *Peng Tö-huaj* marsall, hon-

⁵⁵ A témáról bővebben: Andrei Lankov: *Crisis in North Korea: the failure of De-Stalinization*, 1956. University of Hawai'i Press, Honolulu, 2005, 130.

III. fejezet

ELTÁVOLODÁS

Koreai diákok menekülési kísérletei a többi kelet-európai országból

A magyarországi eseményeket követően a phenjani rezsim konkrét lépéseket tett a szocialista országokban tanuló diákjaik számának csökkentésére. 1957–58 során a legtöbb helyről hazarendelték tanulóikat, nagyobb számban csak a Szovjetunióban maradtak koreai hallgatók. A KNDK-belínél jóval liberálisabb európai körülményeket megszokó tanulók közül azonban többen is úgy döntöttek, hogy nem kívánnak hazatérni.

Elsőként a Szovjetunióban került sor ilyesmire. *Li Szang Dzso* moszkvai nagykövet, aki korábban a „jenani frakció” prominensei közé tartozott, nyílt levélben kritizálta Kim Ir Szent, majd menedékjogot kért a szovjet hatóságoktól. 1957 végén a magas rangú diplomata példáját követve a Moszkvai Állami Filmipari Intézetben tanuló észak-koreai diákok is kijelentették, hogy nem kívánnak hazatérni. A szovjet hatóságok végül is elfogadták a kérést. Döntésük hátterében egyszerre szerepeltek humanitárius szempontok, valamint a Kim-rezsimmel szembeni ellenérzések is. A menedékjogot kérő diákok vezetőjét 1958-ban a KNDK titkos ügynökei megpróbálták elrabolni és hazaszállítani a Szovjetunióból. *Ho Dzsín* sikeresen megszökött az észak-koreai nagykövetség épületéből, majd *Lim Űn* álnéven egy híres monográfiát írt a phenjani rezsim belső viszonyairól.¹²⁰

Rövidesen Csehszlovákiában is sor került egy menekülési kísérletre. 1958. november 5-én Hrensko térségében a belügyi crók elfogtak egy *Kim Cal Su* nevű észak-koreai diákot, aki illegálisan át akart jutni a Csehszlovák-NDK határon. Mint kiderült, a diák az NSZK-ba akart eljutni. A csehszlovák szervek két nappal később értesítették a KNDK prágai nagykövetségét, akik a diákot elfogása után három nappal repülővel hazaszállítottak. A hatóságok egy csehszlovák állampolgárt is letartóztattak, aki megpróbált segítséget nyújtani a koreai diák disszidálásához.¹²¹

A berlini fal felállítását megelőzően több mint 20 észak-koreai diák menekült el az NDK-ból is. Az észak-koreai tisztviselők igyekeztek állandó

¹²⁰ A volt diák által írt könyv a következő: Lim Un: *The founding of a dynasty in North Korea – an authentic biography of Kim Il-sung*. Jiyu-sha, 1982.

¹²¹ Forrás: Őex. Jaroslav Olsa szöuli cseh nagykövet közlése alapján.

megfigyelés alatt tartani diákjaikat, majd 1958-ban és 1959-ben „ideológiai továbbképzés” céljából sokakat hazaszállítottak, ahonnan a megbízhatatlannak vélt tanulók nem térhettek vissza. 1959-ben ennek a hazautazásnak a lehetősége valóságos menekülési hullámot indított el: az év első felében öt koreai diák hagyta el az országot, az év második részében pedig hatan menekültek át az NSZK-ba. A disszidálások hátterében persze több különféle ok is húzódnak: szerelmi kapcsolat egy német lánnyal, vagy a gyenge tanulmányi eredmények. Az utóbbi érvet az észak-koreai tisztviselők előszeretettel hangsúlyozták a keletnémet hatóságok előtt. A rossz osztályzatok miatti menekülés lehetőségének ugyanakkor ellentmond az a tény, hogy az NSZK-ba került észak-koreai diákok általában nagyon komoly sikereket értek el tanulmányaikban.¹²²

1959 őszén ismét a Szovjetunióban került sor egy incidensre, amelynek részletei a mai napig tisztázatlanok. Egy moszkvai konzervatóriumban tanuló észak-koreai ösztöndíjas hallgató elhatározta, hogy nem tér vissza a KNDK-ba. *Li Szang U* döntését bejelentette a szovjet hatóságoknak, majd egy kritikus levelet írt Kim Ir Szen rezsímjéről a KNDK Legfelsőbb Népi Gyűlésének. A moszkvai észak-koreai nagykövetség azonnal közölte, hogy kéri a diák átadását. Az ügy az SZKP Központi Bizottsága elé került, ahol úgy döntöttek, hogy támogatják a koreai követség kérését. A koreai diplomaták azonban nem bíztak a számukra kedvező döntésben, így 1959. november 24-én a diákot Moszkva központjában, fényes nappal elrabolták. *Andrej Lankov* orosz történész kutatásai szerint a fiút már másnap a KNDK-ba szállították, további sorsáról nincsenek információk.¹²³ *Kovács József* phenjani magyar nagykövet értesülései szerint a diákot megkötözve, futárzsákban csempészték ki a Szovjetunióból.¹²⁴

Az emberrablás azonban kitudódott, az ügy pedig *Nyikita Hruscsov* szovjet pártfőtitkár elé került. 1959. december 7-én *Andrej Gromiko* szovjet külügyminiszter jegyzékben követelte *Li Szüing Phal* észak-koreai nagykövettől a történetk magyarázatát, majd a koreai misszióvezetőt kiutasították a Szovjetunióból. A phenjani magyar nagykövetség értesülései szerint Kim Ir Szen az esettel kapcsolatosan kijelentette, hogy az teljes mértékben a moszkvai nagykövetség

¹²² Forrás: Kang-Schmitz, Liana: *Nordkoreas Umgang mit Abhängigkeit und Sicherheitsrisiko - am Beispiel der bilateralen Beziehungen zur DDR*. Dissertation. Universität Trier, 2010, 187–192.

¹²³ Forrás: Andrei Lankov: *Crisis in North Korea: the failure of De-Stalinization, 1956*. University of Hawai'i Press, Honolulu, 2005, 194–195.

¹²⁴ Forrás: MOL XIX-J-1-j.1945-1964-Korea-29/f 13. doboz

helyi kezdeményezése volt, arról a koreai központi szervek nem tudtak. Kovács József magyar nagykövet jelentése szerint Li Szüng Phal elkerült a KNDK Külügyminisztériumából, és a Szarivoni Pedagógiai Főiskola igazgatója lett.¹²⁵

Három évvel később Bulgáriában került sor egy olyan incidensre, ami aztán hosszú évekre beárnyékolta a KNDK és Bulgária kétoldalú kapcsolatait. 1962-ben a Bulgáriában tanuló észak-koreai diákok közül négyen kritizálták Kim Ir Szent és a személyi kultuszt. A szófiai észak-koreai nagykövetség úgy döntött, hogy azonnal hazaszállítják őket. A diákok egy mozilátogatás után hazaindultak volna a szállásukra, amikor a koreai diplomaták erőszakkal a követségre vitték őket. A bolgár külügy tudomást szerzett az esetről, így bekérítették a koreai nagykövetet, aki közölte, hogy semmit sem tud a dologról. A fogva tartott diákok közül kettőnek sikerült megszöknie a követség épületéből, a másik kettőt pedig folyamatos verésekkel arra kényszerítették, hogy önként térjenek vissza a KNDK-ba. Nekik végül is a szófiai repülőtéren sikerült kebreket oldaniuk. Mindannyian bolgár politikai menedékjogot kaptak. Az eset következtében a bolgár külügy kiutasította az észak-koreai nagykövetet, a két ország kapcsolatai pedig hosszú évekre befagytak. Kovács József phenjani nagykövet értesülései szerint a Szófiából kiutasított koreai misszióvezető rövidesen a Legfelsőbb Népi Gyűlés Elnökségének titkára lett.¹²⁶

¹²⁵ Uo.

¹²⁶ Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-29/f 13. doboz

A Magyarországról hazaszállított diákok további sorsa

A KNDK-ba hazaszállított több száz diák további sorsáról csupán információ-töredékek állnak rendelkezésre. A Magyar Országos Levéltárban őrzött külügyi jelentések szerint 1957 elejétől sok Magyarországon tanult diák kereste fel a phenjani magyar nagykövetséget. A hazatért hallgatóknak ugyanis nem kevés nehézséggel kellett szembesülniük. Többen arról panaszkodtak, hogy a helyi körülmények között nem tudják befejezni tanulmányaikat. Mások arról számoltak be, hogy a szakmájukhoz szükséges koreai kifejezéseket egyáltalán nem ismerik, csak a magyar szakszavakat tudják. A magyar nagykövetséget felkereső diákok általános hangulatára jellemző *Práth Károly* nagykövet jelentésének egyik mondata:

„E koreai diákok többségükben rendes fiatal elvtársaknak bizonyultak, de vannak köztük jó páran, akik bizonyos mértékig még mindig az események hatása alatt vannak.”¹²⁷

A diákok számára később egyre nehezebbé vált a kapcsolattartás a magyar nagykövetséggel. Így járt a Budapesti Orvostudományi Egyetemen 1959-ben végzett *Dr. Hvang Gjang Uan* is, aki még hazájába való visszatérése előtt eldöntötte, hogy külső munkatársként tudósításokat és cikkeket fog küldeni Phenjanból. A Magyar Távirati Irodát érdekelte a dolog, sőt havi 800 forintot fizetést is ajánlottak a fiatal orvosnak. Dr. Hvang megérkezését követően felkereste a phenjani magyar nagykövetséget, ahol baráti beszélgetés keretében vázolta fel terveit. Miként *Práth Károly* nagykövet 1960. március 30-i jelentéséből kiderül, az orvos a KNDK Külügyminisztériumában is bemutatta az MTI-től kapott megbízólevelét, majd egyik pillanatról a másikra eltűnt a magyar diplomaták látóköréből. *Práth Károly* a következőképpen fogalmazott jelentésében:

„Általános vélemény az itt lévő nagykövetségeken, hogy az országainkban tanult koreai diákokat a koreai szervek minden eszközzel megakadályozzák,

¹²⁷ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korca-17/d 8. doboz

hogy a nagykövetségekkel kapcsolatot tartsanak fenn. Erről a Magyarországon tanult diákok már többször említést tettek nekünk. Dr. Han Gen Van [a név átírása itt eltér – CS. M.] esetében is csak erre tudunk gondolni, miután a barátságot a nagykövetséggel olyan hirtelen megszakította.”¹²⁸

1960 augusztusában *Várkonyi Péter*, a magyar Külügyminisztérium sajtóosztályának vezetője arról értesítette az MTI illetékesét, hogy a koreai fél Dr. Hvang Gjang Uan helyett egy másik személyt jelölt ki tudósítónak. A magyar külügy a fentiek alapján azt javasolta az MTI-nek, hogy az orvosnak megígért 800 forintos fizetést az új jelöltnek semmiképpen se folyósítsák, sőt a már átutalt összeget is hívják vissza. A magyar nagykövetség diplomatáinak később annyit sikerült megtudniuk Dr. Hvang Gjang Uan további sorsáról, hogy a phenjani Vöröskeresztes Kórházban kapott munkát.

Hasonlóan szomorú *Kim Szi Jong* esete is. A koreai diák 1952 és 1956 között a budapesti Iparművészeti Főiskola Textil Tanszékén tanult, de a diákok hazaszállítása miatt nem tudta befejezni tanulmányait. Kim mindenképpen szerette volna megszerezni a főiskolai diplomát, de a KNDK-ban semmiféle hasonló képzés nem volt, így a tanulmányok befejezésére ott nem nyílt lehetőség. Az egykori diák igyekezett szoros kapcsolatban maradni a magyar nagykövetséggel, így 1959-ben tolmácsként közreműködött az országba látogató magyar irodalmárok és művészek fogadásában.¹²⁹ Práth Károly phenjani nagykövet szerette volna állandó tolmácsként is alkalmazni Kimet, de a KNDK Külügyminisztériuma ehhez nem járult hozzá. Kim Szi Jong végül is 1960 áprilisában azzal a kéréssel fordult a magyar nagykövetséghez, hogy vagy levelező úton, vagy Magyarországra visszatérve lehetőséget kaphasson tanulmányai befejezésére.¹³⁰ Práth Károly nagykövet Budapestre küldött jelentéséből kiderül, hogy a Művelődésügyi Minisztériumot képviselő *Aczél György* phenjani látogatása során fel akarta vetni Kim Szi Jong ügyét a koreai szerveknek, de erre végül is nem adódott lehetőség.¹³¹

¹²⁸ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

¹²⁹ 1959-ben a kulturális munkaterv keretében az országba látogatott Berkesi András író, Simon István költő, Hincz Gyula festőművész, valamint Martsa István szobrászművész.

¹³⁰ Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

¹³¹ Aczél György (1917–1991): magyar kultúrpolitikus. Fiatalon csatlakozott az illegális kommunista mozgalomhoz, a második világháború idején börtönbüntetésre ítélték, majd szabadulása után munkaszolgálatos volt. 1947-ben országgyűlési képviselő lett, de a Rajk-per egyik mellékszálaként életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956-ban az MSZMP egyik alapítója, majd a magyar

A Magyar Országos Levéltárban őrzött dokumentumok tanúsága szerint Kim Szi Jong külön kérte a magyar nagykövetséget, hogy saját költségére megkaphassa a *Népszabadság*, az *Élet és Irodalom*, valamint a *Színház-Művészet* című lapokat. Továbbá kérte, hogy megvásárolhassa a Barcsay Jenő által írt *Művészeti anatómia* című kötetet. A Magyarországon tanult diákok közül többen azzal próbálkoztak, hogy postai úton rendeljenek meg magyar folyóiratokat és szaklapokat. A koreai postahivatalok azonban nem fogadták el a magánszemélyek megrendeléseit, így a magyar nagykövetség is megpróbált közbenjárni a KNDK Külügyminisztériumánál. A diplomaták érdeklődésére a főreferens közölte, hogy külföldi lapokat még a vidéki postahivatalokban is egyszerűen meg lehet rendelni. Práth Károly phenjani magyar nagykövet 1961. áprilisi jelentésében ugyanakkor kiemelte, hogy a külföldi folyóiratok katalógusa csupán a szovjet és a kínai lapokat tartalmazza, a kelet-európai kiadványokat egyáltalán nem ismerteti. A jelentés szerint az észak-koreai fővárosban élő két magyar feleség által megrendelt szovjet lapok kézbesítését is korlátozták, illetve részben visszamondták. Práth Károly úgy vélte, hogy a koreai hatóságok valutatakarékossági okokból nehezítik a külföldi kiadványok megrendelését.¹³²

A budapesti Külügyminisztérium Kim Szi Jong ügyével kapcsolatosan végül arról tájékoztatta Práth Károly nagykövetet, hogy a magyar félnek semmiféle intézkedésre nincs lehetősége, mivel az ügy a koreaiak döntésétől függ. A nagykövet jelentését ugyanakkor tájékoztató jelleggel továbbították Aczél Györgynek, a művelődési miniszter első helyettesének. Kim Szi Jong további sorsáról sajnos nincsen tudomásunk.

kulturális élet meghatározó alakja lett. Nevéhez fűződik az évtizedeken keresztül érvényesülő Három T (támogatott, túrt, tiltott) irányvonal kijelölése.

¹³² Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/b 8. doboz

A múlt század ötvenes éveiben magyarországi felsőoktatási intézményekben tanult koreai hallgatók létszáma

Orvostudományi Egyetem	71 fő
Műszaki Egyetem, Építőmérnöki Kar	34 fő
Műszaki Egyetem, Villamosmérnöki Kar	35 fő
Műszaki Egyetem, Gépészmérnöki Kar	45 fő
Műszaki Egyetem, Vegyészmérnöki Kar	39 fő
Műszaki Egyetem, Közlekedési Kar	11 fő
ELTE Matematika, Fizika, Kémia Kar	4 fő
ELTE Nyelv- és Irodalomtudományi Kar	5 fő
Agrártudományi Egyetem	25 fő
Képzőművészeti Főiskola	3 fő
Zeneművészeti Főiskola	2 fő
Színház- és Filmművészeti Főiskola	4 fő
Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem	5 fő
Állatorvostudományi Főiskola	5 fő
Iparművészeti Főiskola	7 fő
Testnevelési Főiskola	3 fő
Mezőgazdasági Gépészmérnöki Főiskola, Budapest	1 fő
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, Gépészmérnöki Kar	9 fő
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc, Bánya- és Kohómérnöki Kar	26 fő
Nehézipari Műszaki Egyetem, Miskolc	27 fő
Veszprémi Vegyipari Egyetem	15 fő
Mezőgazdasági Akadémia, Keszthely	3 fő
Mindösszesen	379 fő

A Művelődésügyi Minisztérium 1960-ban készített összesítése alapján

Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-15/d 8. doboz

Kampány a nemzetközi házasságok felbontására

Mint korábban már említettük, az ötvenes évek végén a KNDK nagymértékben csökkentette a szocialista országokban tanuló diákjai számát, hogy ezáltal is elejét vegyék a koreai állampolgárokat érő „káros külföldi hatásoknak”. A külföldön tanult diákok közül azonban többen megnősültek, a kelet-európai feleségek pedig egy idegen testet képeztek az egyre inkább elzárkózó phenjani rezsimben. A legtöbb feleség szovjet állampolgár volt. A phenjani magyar nagykövetség 1962 elején készült jelentéséből kiderül, hogy a szovjet nagykövetségen dolgozó *Lisakov* segédkonzul 70-80 olyan szovjet nőről tudott, akik észak-koreai diákokkal kötöttek házasságot, majd a KNDK-ban telepedtek le.¹³³ Rajtuk kívül egy pár kelet-európai országból származó nő is férjhez ment Észak-Koreába. Jelenlegi ismereteink szerint közülük ketten voltak magyarok.

A nemzetközi házasságok elleni kampány 1963-ban vette kezdetét, amelynek során a koreai hatóságok adminisztratív eszközökkel igyekeztek elérni a házasságok felbontását. A Kelet-Európában tanult férjeknek jellemzően vidéki munkahelyeket jelöltek ki, majd pedig igyekeztek megnehezíteni, hogy feleségeik követhessék őket. *Kovács József* phenjani magyar nagykövet 1963. június 22-i jelentéséből egy megdöbbentő történet derül ki, amelyet a magyar diplomata *Vitek* lengyel ügyvivőtől és *Becker* keletnémet nagykövettől hallott.

Vitek elmondása szerint egy koreai mérnököt, aki lengyel nőt vett feleségül váratlanul áthelyeztek a Keleti- (Japán-) tenger partján fekvő Hamhüing iparvárosba. A lengyel feleség azonban nem kapott engedélyt a főváros elhagyására, a férjet pedig megpróbálták meggyőzni, hogy váljon el. A férfi ezt megtagadta. Mivel az asszony is kijelentette, hogy követni akarja férjét, végül is megkapta az utazáshoz szükséges engedélyt. Hamhüingben ugyanakkor se lakást, se munkát nem találtak, így rövidesen visszatértek Phenjanba.¹³⁴

¹³³ Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-30/b 13. doboz

¹³⁴ Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-30/b 13. doboz

A Keleti- (Japán-) tenger partján fekvő Hamhüing iparváros korabeli felvételén

Fotó: KNDR, Phenjan, 1958.

A koreai férj viszont nem sokkal később eltűnt, a lengyel asszony pedig bezárkózott a lakásukba, ahol éhségstrájkba kezdett. Vitek lengyel ügyvivőt ezután magához kérette a KNDK Külügyminisztériumának egyik főosztályvezetője, azt kérve, hogy ő is legyen jelen a lakás ajtajának feltörésekor. Vitek ezt visszatartotta, arra hivatkozva, hogy a nőt a férjének kellene megnyugtattania, így elsőként a koreai férjet kellene előkeríteni. A lengyel ügyvivő végül is abban állapodott meg Pak Csun Guk főosztályvezetővel, hogy a lengyel nagykövetség két munkatársát – egy attasé beosztásban lévő rádióst, valamint egy adminisztratív beosztottat – tolmácként a lakáshoz küldik.

Miként Vitek ügyvivő Kovács József nagykövetnek elmondta, a két lengyel tisztviselő megérkezésekor már a lakás előtt volt Pak Csun Guk főosztályvezető, valamint kb. nyolc „jól megtermett” koreai. A lengyelek kérésére a koreaiak kissé visszavonultak, majd a bezárt ajtón keresztül próbáltak beszélni a nővel, aki kezdetben nem válaszolt, majd csak annyit mondott, hogy nincs szüksége semmire. Az ajtó kinyitását viszont megtagadta, mert elmondása szerint a koreaiak két alkalommal is fegyverrel fenyegették. A folyosón várakozó „jól megtermett” koreaiak ezt hevesen kiabálva tagadták. Kicsivel később Pak Csun Guk főosztályvezető félrevonta a két lengyel tisztviselőt, a többiek pedig vasrudakkal megkezdték az ajtó felfeszítését. A magyar nagykövet

jelentésében foglaltakból nem derül ki pontosan, de a lengyel tisztviselők végül is távoztak, majd az ajtó felfeszítése után a „jól megtermett” koreaiak is elmentek. A több napig tartó éhségsztrájktól legyengült nő az ágyban maradt, majd két nappal később csuklóján felvágta az ereit. Az öngyilkossági kísérletet szerencsére időben felfedezték, és a nőt kórházba szállították. A phenjani külügyminisztérium a történetekről értesítette Vitek ügyvivőt, aki viszont továbbra is kitartott amellett, hogy a problémát először a férjnek kell megoldania. Pár órával később a koreai férj „váratlanul” előkerült, a hatóságok pedig 24 órát adtak a házaspárnak, hogy a már említett Hamhüing iparvárosba költözzenek.

Miként Vitek lengyel ügyvivő a magyar nagykövetnek elmondta, az éhségsztrájkától és az egy nappal korábbi öngyilkossági kísérlettől legyengült nőnek a koreaiak még egy gépkocsit sem biztosítottak, hogy azzal jusson ki a pályaúdvarra. A nőt végül is a lengyel nagykövetség gépkocsiján vitték ki, de a következményektől rettegő koreai férj nem mert beszállni az autóba. A nagykövetségi tisztviselők élelmiszersomagot és gyógyszereket adtak az asszonynak, sőt pénzt is felajánlottak. Az utóbbit azonban a nő nem fogadta el, mivel elmondása szerint Hamhüingben semmi sem kapható. A jelentésből kiderül, hogy a koreai férj még a villanykörtét is magával vitte Phenjanból, mivel Hamhüingben lehetetlen hasonló dolgokat beszerezni. Vitek a magyar nagykövetnek elmondta, hogy a lengyel nagykövetség semmit sem tud a hogylétükről.¹³⁵

Kovács József jelentéséből további érdekes részletek is kiderülnek. A fentiekkel kapcsolatosan ugyanis Becker keletnémet nagykövet megjegyezte, hogy több német nő ment férjhez az NDK-ban tanult koreai diákokhoz, és kettő közülük a KNDK-ban tartózkodik. Az egyik nő férje a Sárga-tenger partján fekvő Nampho kikötőváros hajógyárában dolgozik mérnökként. Miként a nő a keletnémet diplomatáknak elmondta, a külföldön tanult koreai szakembereket fokozatosan eltávolítják az üzemekből, de a férjét egyelőre még nem tudták pótolni. Kicsivel korábban viszont a hajógyár új párttitkárt kapott, aki bemutatkozó beszédében a „koreai faj elleni bűnnek” minősítette a nemzetközi házasságokat. A keletnémet nagykövetet a beszéd Joseph Göbbels náci propagandavezér stílusára emlékeztette.

¹³⁵ Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-30/b 13. doboz

A magyar nagykövet jelentésében említést tesz arról, hogy két magyar nő is hasonló cipőben járt. Az események szemtanújaként *Garajszki István* diplomata beszélgetésünk során a következőképpen emlékezett vissza a magyar-koreai házaspárokra:

„Két észak-koreai fiú, akik annak idején itt tanultak, magyar feleséget vittek magukkal Koreába. Rendszeresen jártak a követségre, segítettük őket. Húshoz különösebben nem jutottak hozzá, mi pedig vásároltunk nekik. Tejet is. Körülbelül két-három évig bírták, de aztán látták, hogy lehetetlen tovább maradni. Egyszerűen nem bírták idegileg azokat a körülményeket, amik ott voltak. A koreai férjeik mondták, hogy nincsen semmi baj, de inkább menjenek haza.” – tekintett vissza a diplomata több évtized távlatából.¹³⁶

Kovács József nagykövet jelentése szerint a két magyar nő hazautazása ellenére férjeiket lakóhelyük elhagyására kényszerítették: *Kim Dzse Őul* egyetemi oktató és *Dzen Gen Hvan* mérnök is vidéki munkahelyekre került.¹³⁷

A nemzetközi házasságok szétszakadásáról számol be a magyar nagykövet 1963 októberében készült jelentése is. A dokumentum szerint pár héttel korábban egy szovjet nő két gyermekével együtt, rettenetes állapotban menekült be a szovjet nagykövetség épületébe. Mint kiderült, a nő már két hónapja kérvényezte, hogy vidéki lakóhelyéről felutazhasson a fővárosba, mivel végleg haza akart térni a Szovjetunióba. A helyi hatóságok azonban mondvacsinált okokkal megtagadták az utazást, így a nő gyerekeivel engedély nélkül indult el Phenjan felé. A hatóságok a főváros felé tartó vonaton érték el, ahol annyira megverték, hogy a nő elájult. Végül is sikerült elérnie a szovjet nagykövetséget, ahol az általa elmondottakról jegyzőkönyvet vettek fel, a sérülésekről pedig látlevelet készítettek.

A jelentés két másik szovjet nőről is beszámol, akik szintén a szovjet nagykövetségre menekültek. Ők négy hónapja próbáltak feljutni a fővárosba. A helyi hatóságok mindenképpen arra akarták rávenni őket, hogy mondjanak le szovjet állampolgárságukról. Javaslataikat azzal indokolták, hogy a Szovjetunióban megkezdődött a visszarendeződés a kapitalizmus felé, így ott válság és éhínség

¹³⁶ Forrás: a szerző beszélgetése Dr. Garajszki István nyugalmazott diplomatával az ELTE Koreai Tanszékén, 2009. november 18.

¹³⁷ Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-30/b 13. doboz

van. Ellenben a Koreai-félsziget rövidesen egyesülni fog, gazdag ország lesz, az életszínvonal pedig ugrásszerűen emelkedni fog.¹³⁸

Az észak-koreai hatóságok által szétszakított nemzetközi házasságok közül az egyik legismertebb a román *Georgeta Mircioiu* asszonyé. A nő az ötvenes években friss diplomás tanárnőként ismerte meg későbbi férjét, a román általános iskolába ugyanis észak-koreai hadiárva érkeztek. *Cso Dzsong Ho* a diákok egyik kísérőtanára volt. A román nő és a koreai férfi rövidesen összeházasodtak, majd Phenjanba költöztek. Ottani életük idillinek tűnt, közös kislányuk is megszületett. A nehézségek akkor kezdődtek, amikor a kislány két éves korában súlyosan megbetegedett. *Georgeta Mircioiu* a gyógykezelés idejére lányával hazautazott Romániába, de a gyógyulást követően már nem tudtak visszatérni a KNDK-ba. Hiába kérvényeztek többször is vízumot a bukaresti észak-koreai nagykövetségen, többet nem találkozhattak *Cso Dzsong Hó*val. A nő egészen 1996-ig közvetítőkön keresztül tudott bizonyos kapcsolatot tartani férjével, aki Phenjantól távol tanítónak tevékenykedett. Az utolsó hír azonban az volt, hogy egy szénbányába küldték. Az idős nő havi rendszerességgel kereste fel a bukaresti nagykövetséget, ahol egymásnak ellentmondó híreket hallott férjével kapcsolatban. Volt, amikor azt mondták, hogy már meghalt, volt, amikor megnyugtatták, máskor megint halálhírét közölték. Az ezredfordulót követően *Georgeta Mircioiu* asszony többször kérte az Amnesty International és a Nemzetközi Vöröskereszt segítségét is a családtagok megtalálásához.¹³⁹

¹³⁸ Uo.

¹³⁹ Forrás: Yang Jung A.: „Old Rumanian Woman, »I Miss My Husband in NK«”. *The Daily NK*, 2006. március 15. www.dailynk.com

A baráti diplomaták mozgásának korlátozása

1960 végén a diplomáciai képviselők előtt őrszemek jelentek meg, hogy igazoltassák a nagykövetségre belépő koreai állampolgárokat. *Práth Károly* phenjani magyar nagykövet 1961 februárjában készült jelentéséből kiderül, hogy a KNDK külügyminisztériuma a „kétes elemek” esetleges behatolásának megakadályozásával indokolta a lépést. A koreai magyarázat szerint az örök feladata az, hogy megállapítsák a látogatók személyazonosságát, és az illetők munkahelyére is betelefonáljanak. *Práth Károly* megjegyzése szerint ugyanakkor az őrs minden valószínűség szerint nem a munkahelyre telefonál, hanem a parancsnokságra, hogy közölje a látogató kilétét. A koreai fél az intézkedéssel kapcsolatban arra is hivatkozott, hogy a KNDK állampolgárai már megszokták az élet minden területére kiterjedő ellenőrzést, így a nagykövetségek előtti jelenlét senkit sem fog feszélyezni. *Práth Károly* óvatos megjegyzése szerint a KNDK-ban tevékenykedő összes misszióvezető másképpen vélekedik erről.¹⁴⁰

Nem sokkal később már a diplomáciai testületek mozgását is korlátozták az országban. *Kovács József* nagykövet 1962. januári 20-i jelentésében arról számolt be, hogy a KNDK kormánya január elsejei hatállyal több tiltott területet jelölt ki, ahova külföldieknek nem szabad belépni. Ilyen terület volt a fegyverszüneti vonal térsége, valamint a Szarivon és Vonszan közötti zóna. Az érintett területekre csak úgy lehet belépni, ha a diplomáciai testületek öt nappal korábban jegyzéket nyújtanak be szándékukról. Minden más vidéki területre történő utazás esetén pedig 48 órával korábban kell tájékoztatni a koreai külügyminisztériumot.¹⁴¹ Pár hónappal később a magyar nagykövet beszámolt arról is, hogy *Ju Csan Sik* külügyminiszter-helyettes újabb korlátozások bevezetéséről tájékoztatta a diplomáciai testületek vezetőit. Szarivontól és Vonszantól délre minden területet tiltott övezetnek nyilvánítottak, továbbá a Csagang-tartománybeli Hicson településtől északra is tiltott övezetet jelöltek ki. Miként *Kovács József* nagykövet megjegyzi, az utóbbi területen főként hadiipari üzemek működnek.¹⁴²

¹⁴⁰ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-5/g 8. doboz

¹⁴¹ Uo.

¹⁴² Uo.

1962-ben tovább sokasodtak a kelet-európai szocialista országok diplomatait érő kellemetlenségek. Miképpen Kovács József nagykövet szeptember 30-i jelentéséből kiderül, a KNDK Külügyminisztériumának protokollosztálya a szocialista országokból érkezett diplomaták számára kirándulást szervezett Csongdzsин kikötőváros meglátogatására. Az utazáson részt vett a lengyel, a szovjet, a vietnami, az albán, a román és a magyar nagykövet, valamint az NDK, a bolgár és a mongol ügyvivő. Kovács József jelentése szerint a kirándulás során a koreaiak rendkívül mereven ragaszkodtak az előre meghatározott programhoz, és ez nagymértékben rányomta bélyegét az utazás hangulatára. *Driglasz* lengyel nagykövet – a diplomaták doyenjeként – kérte a koreai szervezőket, hogy a csoport meglátogathassa a kikötőváros kikötőjét. A kitérőt a lengyel diplomata azzal is indokolta, hogy a csongdzsini kikötőbe gyakran érkeznek lengyel hajók, így neki hivatalból is látnia kéne egyszer a helyszínt. Az utolsó nap a koreai protokollfőnök végre megígérte a látogatást, majd az autóbuszban úgy viselkedett, mintha elfeledkezett volna a kitérőről, és egyenesen a vasútállomásra irányította a buszt. A nagykövetek számára az is szokatlan volt, hogy a protokollfőnök közölte a baráti országokból érkezett diplomatákkal, hogy mindent szabad fényképezni, kivéve az épületeket.¹⁴³

A KNDK és a „baráti országok” viszonyának elhidegülése 1963-ban vált végérvényessé. A fenti időszakban a phenjani magyar nagykövetségen dolgozó Garajszki István diplomata beszélgetésünk alkalmával a következőképpen emlékezett vissza a történetekre:

„A nagy elhidegülés 1963-ban kezdődött meg, amikor a Szovjetunió és Kína között végérvényesen megromlott a viszony. A koreai vezetés azt a direktívát adta ki, hogy a két szomszédos nagyhatalom konfliktusában az ország egyik fél mellett sem kötelezheti el magát. Ennek érdekében pedig mindkét féllel meg kell szakítani a baráti viszonyt. [...] Én még a Külügyi Főiskolán tanulva megismertem egy koreai fiút, aki hazatérve a KNDK Külügyminisztériumában kezdett dolgozni. Többször is láttuk egymást a folyosón, majd egyszer az utcán összefutottam vele. Köszöntem neki, mire azt mondta: – Te, ide figyelj, engem figyelnek. Mindenki, aki külföldön tanult, azt figyelik. Énnekem nem szabad szóba állnom senki külföldivel, veletek

¹⁴³ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-5/f 8. doboz

se. Tudjatok erről, ne vegyétek zokon." – emlékezett vissza a diplomata több évtized távlatából.¹⁴⁴

A feszültség egyértelműen érzékelhető Kovács József phenjani magyar nagykövet 1963. májusi jelentésében, ugyanis a diplomata pontokba szedve foglalta össze a KNDK-ban tapasztalt valamennyi nehézséget. A jelentésből kiderül, hogy gyakorlatilag lehetetlenné vált a nagykövetség számára a koreai lapok és folyóiratok közvetlen beszerzése. Minden esetben a külügyminisztériumhoz kell fordulni, de a *Néphadsereg* és a *Pártélet* című kiadványok beszerzését a koreai fél megtagadta. A jelentésből továbbá megtudjuk, hogy több ismerős koreai is bizalmasan jelezte a nagykövetségnek, hogy ezentúl kerülni fogják a magyar diplomáciai misszió környékét, ugyanis abból komoly bajuk származhat. Kovács József megfogalmazása szerint a koreai fél szándékosan el akarja szigetelni a magyar nagykövetséget az ismerős koreaiaktól. Ezzel kapcsolatosan azt is megjegyezte, hogy a magyar nagykövetségen dolgozó koreai alkalmazottakat a koreai fél időről-időre lecseréli. Példaként *Kim Dzsong Hván* fűtő esetét említi, aki a többi koreai alkalmazott előtt feltűnő nyugalommal vette tudomásul lecserélését, majd azoktól távolabb könnyek között búcsúzott a magyar diplomatáktól. A magyar nagykövet azt is sérelmezi, hogy a diplomáciai testület részére érkezett postát csak hatalmas késésekkel kapják meg. Rendszeresen előfordult, hogy a küldeményen szerepel a phenjani érkeztető bélyegző, de mégis csak másfél hónappal később kapták kézhez.¹⁴⁵

Kovács József részletesen beszámolt arról is, hogy a magyar misszió munkatársainak milyen típusú ellátási nehézségekkel kellett szembenéznie. Többször előfordult, hogy a diplomáciai testületeket ellátó üzletből áruhiányra hivatkozva elküldték a magyar diplomaták feleségeit, ugyanakkor a kínai és az albán misszió munkatársainak mégis találtak megfelelő minőségű élelmiszert. A magyar nagykövet jelentésében megemlíti a nem sokkal korábban lezajlott április 4-i fogadás ügyét is. Az esemény előtt a magyar diplomaták jelezték a diplomataellátónak, hogy mennyi zöldségre – paradicsomra, ubor-

¹⁴⁴ Forrás: a szerző beszélgetése Dr. Garajszki István nyugalmazott diplomatával az ELTE Koreai Tanszékén, 2009. november 18.

¹⁴⁵ A jelentés tanúsága szerint előfordult olyan eset, hogy a március 18-i érkeztető bélyegzővel ellátott levelet a magyar nagykövet csak május 3-án kapta kézhez, pedig csak egy budapesti kislány írt neki, hogy koreai babát kaphasson. Forrás: MOL XIX-J-i-1945-1964-Korea-5/g 8. doboz

kára, zöldhagymára – lenne szükségük. A fogadás előtt egy nappal azonban az üzlet áruhiányra hivatkozva megtagadta a teljesítést, pedig pár nappal korábban a kínai nagykövetséget bőven ellátták különféle élelmiszerekkel. A magyar nagykövetség egyik munkatársát ráadásul órákon keresztül egyik termelőségéből a másikba irányították, hogy meggyőzzék az áruhiány ténylegességéről. Végül egy kiló paradicsomot adtak neki a 300 fős fogadás megrendezéséhez, de külön kihangsúlyozták, hogy az átadott mennyiséget a „Kim Ir Szen elvtárs születésnapjára” félretett készletből kellett elvenni.¹⁴⁶ A magyar nagykövet végül is panaszt tett *Ho Dam* külügyminiszter-helyettesnél, amelynek hatására kissé javult a magyar misszió helyzete.¹⁴⁷

A javulás azonban csak átmenetinek bizonyult. Miként a magyar nagykövetség 1963. júliusi jelentése rámutat, a külföldiek ellenőrzése tovább szigorodott. Már a korlátozás alá nem eső területeken is ellenőrizték a diplomáciai testület tagjait, sőt a nagykövetet még a repülőtér felé vezető úton is igazoltatták, pedig a zászlós kocsiban utazott. Pár hónappal később Kovács József már arról számol be jelentésében, hogy egyre gyakrabban fordul elő olyan eset, hogy az előzetesen megbeszélt találkozókön – például a KNDK Legfelsőbb Ügyésszégén, a KNDK Tudományos Akadémiáján – a magyar nagykövetség munkatársait nem fogadja senki.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-5/g 8. doboz

¹⁴⁷ Ho Dam (1929-1991) észak-koreai külügyi vezető. A Szovjetunióban tanult, majd a phenjani külügyminisztériumban helyezkedett el. 1962-ben külügyminiszter-helyettes lett, majd 1970-től 1983-ig külügyminiszter volt. A KNDK első magas rangú tisztségviselőjeként 1977-ben az Egyesült Államokba látogatott. 1990-ben a Legfelsőbb Népi Gyűlés Külügyi Bizottságának elnöke lett. Dél-koreai források szerint Ho Dam egykori külügyminiszter unokaöccse, Ho Csang Szok 2004 áprilisában merényletet próbált szervezni Kim Dzsong Il phenjani vezető ellen, aminek következtében kivégezték.

¹⁴⁸ Forrás: MOL XIX-J-i-j-1945-1964-Korea-5/g 8. doboz

Provokációk a baráti országok nagykövetségei ellen

A diplomaták mozgásának korlátozása 1964 során olyan szintre jutott, hogy a magyar nagykövet lényegében egyetlen vidéki látogatást sem tudott tenni. Miként Kovács József jelentéséből kiderül, december 7-én jegyzékben kérte a külügyminisztérium protokollosztályától, hogy tegyék lehetővé a Phenjantól 120 kilométerre lévő Tokcson autógyárának megtekintését. Bár a település nem a korlátozás alatt lévő területeken fekszik, a protokollosztály azt válaszolta a magyar nagykövetnek, hogy a gyár nem tud külföldi vendégeket fogadni. Két nappal később még azt is közölték, hogy a gyár egy földalatti üzem, ahová külföldiek csak kivételes esetben léphetnek be. Végül a koreaiak felajánlották, hogy december 17-én sor kerülhet a látogatásra, ugyanakkor feltételül szabták, hogy a magyar nagykövetet csak egy beosztott diplomata kísérheti el. Kovács József viszont két munkatársát szerette volna magával vinni, amire a protokollosztály ellentmondást nem tűrően közölte, hogy a tokcsoni autógyár katonai övezetben fekszik és hadiüzem. A magyar nagykövet ezt követően lemondta a látogatást.¹⁴⁹

A phenjani magyar nagykövetség 1964. májusi jelentése szerint elszaporodtak a szovjet kolónia elleni atrocitások is.¹⁵⁰ Többször kövekkel és üvegekkel dobálták meg a nagykövetséget, valamint inzultusok érték a szovjet általános iskolát is. A koreai hatóságok magyarázata szerint valamennyi esetben rakoncátlankodó gyerekek voltak a felelősök. A phenjani utcákon egyre gyakrabban érték verbális inzultusok is a szovjet kolónia tagjait: *Szorjon szárám csibűrő kárá!* [Szovjet ember, menjél haza! – CS. M.]

A magyar nagykövetség későbbi jelentéseiből az is kiderül, hogy a szocialista országok nagykövetségeire koreai provokátorok hatoltak be. 1964. május 12-én, vasárnap éjszaka az NDK nagykövetségére jutott be egy gyanús koreai férfi. Az illető átmászott a követség hátsó falán, majd az egyik diplomata lakóhelyére menve tört orosz nyelvtudással közölte, hogy politikai menedékjogot akar kérni. A németek ezt megtagadták, mire a koreai azt kérte, hogy akkor titokban juttassák el őt a szovjet nagykövetségre. A németek azt válaszolták, hogy a behatolót át fogják adni a követség előtt posztoló koreai őrnek. A

¹⁴⁹ Uo.

¹⁵⁰ Forrás: MOL XIX-J-1-j-1945-1964-Korea-5/f 8. doboz

gyanús férfi viszont inkább a kerítésen akart átmászni, de a németek ezt megakadályozták, majd átadták az őrnak, aki telefonálni kezdett. A behatoló ezt kihasználva futásnak eredt, az őt közvetlen közelről háromszor rálőtt, de nem találta el. A férfit végül a járőkelők tartóztatták fel.¹⁵¹ Az NDK nagykövetség jegyzékben tájékoztatta a phenjani külügyminisztériumot a történetekről, és egyben kérték, hogy a koreai fél tegyen meg mindent a hasonló események megelőzésére. Miként a magyar nagykövet jelentése leírja, a németek meg voltak győződve arról, hogy provokáció történt. Bár a behatoló nagyon rosszul beszélt oroszul, egy hibátlanul megírt orosz szöveget lobogtatott, amelyben menedékjogot kért. Azt állította, hogy Hamhüing környékéről származó szegény tanár, de nagyon elegánsan volt felöltözve. A behatolás estjén végig esett az eső, de a férfi cipője száraz volt. Továbbá nagyon gyanús az is, hogy a kapunál posztoló őrszem háromszor is elvétette a célpontot, pedig közvetlen közelről lőtt rá a menekülő férfira. Egy kiképzett katona esetében szinte lehetetlen, hogy ilyen esetben célt tévesszen.

A magyar nagykövet jelentésében megjegyezte, hogy nem sokkal korábban a szovjet nagykövetségen is megjelent egy őrnagyi egyenruhát viselő koreai férfi, hogy politikai menedékjogot kérjen. A szovjet diplomaták közölték, hogy erre nincs lehetőség, mire a férfi eltávozott. *Moszkovszkij* szovjet nagykövet azonban úgy vélte, hogy nem provokációról volt szó, hanem a katonatiszt tényleg el akarta hagyni a KNDK-t.¹⁵²

¹⁵¹ Uo.

¹⁵² Uo.

A modern remetekirályság létrejötte

A szovjet-kínai konfrontáció árnyékában kialakuló elzárkózó politikának persze komoly hagyományai vannak a Koreai-félsziget történelmében. A 17. század közepén a koreaiak által mindenhatónak vélt Ming Birodalom összeomlott, és Kína a koreaiak által barbárnak tartott mandzsuk uralma alá került. A koreai Csooszon Királyság kénytelen volt ugyan elismerni a mandzsu Csing Birodalom létrejöttét és a hűbéri alárendeltséget, de egyre inkább elszigetelték saját országukat a külső hatásoktól.¹⁵³ Ez az elzárkózás aztán csaknem kétszázötven éven keresztül meghatározta a Koreai-félsziget és a külföld viszonyait, a korabeli nyugati lexikonokban a Koreai-félszigetet emiatt kezdték Remetekirályságnak nevezni. A feudális koreai udvar a Csing Birodalom létrejöttét egyben úgy értékelte, hogy Kínában a klasszikus távol-keleti civilizáció megbukott, a hagyományos kelet-ázsiai műveltség egyetlen méltó képviselője a Koreai-félsziget maradt. Ez az úgynevezett *szocsunghvá szászang*, azaz a Kis Kína-elv.

A szovjet-kínai konfrontáció következtében megbomlott szocialista táboron belül Kim Ir Szen rezsimje is arra kezdett törekedni, hogy a marxista-leninista tanok egyetlen méltó képviselőjeként aposztrofálja önmagát. A *kimirszenizmusnak* is nevezett *csucshe-eszmerendszer* értelmében valamennyi létszférában az önállóság elérése számít a legfőbb nemzeti érdeknek: a politikában a függetlenségre, a gazdaságban pedig az önellátásra kellett törekedni. Mindez a gyakorlatban Észak-Korea elszigetelődéséhez, majd politikai-gazdasági válságához vezetett.

Magyarország és a KNDK kapcsolatai ezzel párhuzamosan kiüresedtek, az 1950-es évek első felére jellemző széleskörű együttműködés soha többé nem tért vissza a két ország kapcsolatában. Míg az 1950-es évek időszakában számos koreai témájú könyv és kiadvány jelent meg Magyarországon, a következő három évtizedben alig fél tucat kiadvány látott napvilágot. Az eltávolodáshoz kétségkívül hozzájárult az MSZMP főtítkáranak ismert puritánsága és a szélsőséges személyi kultusszal kapcsolatos fenntartása is. Kádár János egyetlen egyszer sem látogatott el a KNDK-ba, Kim Ir Szen elsőszámú

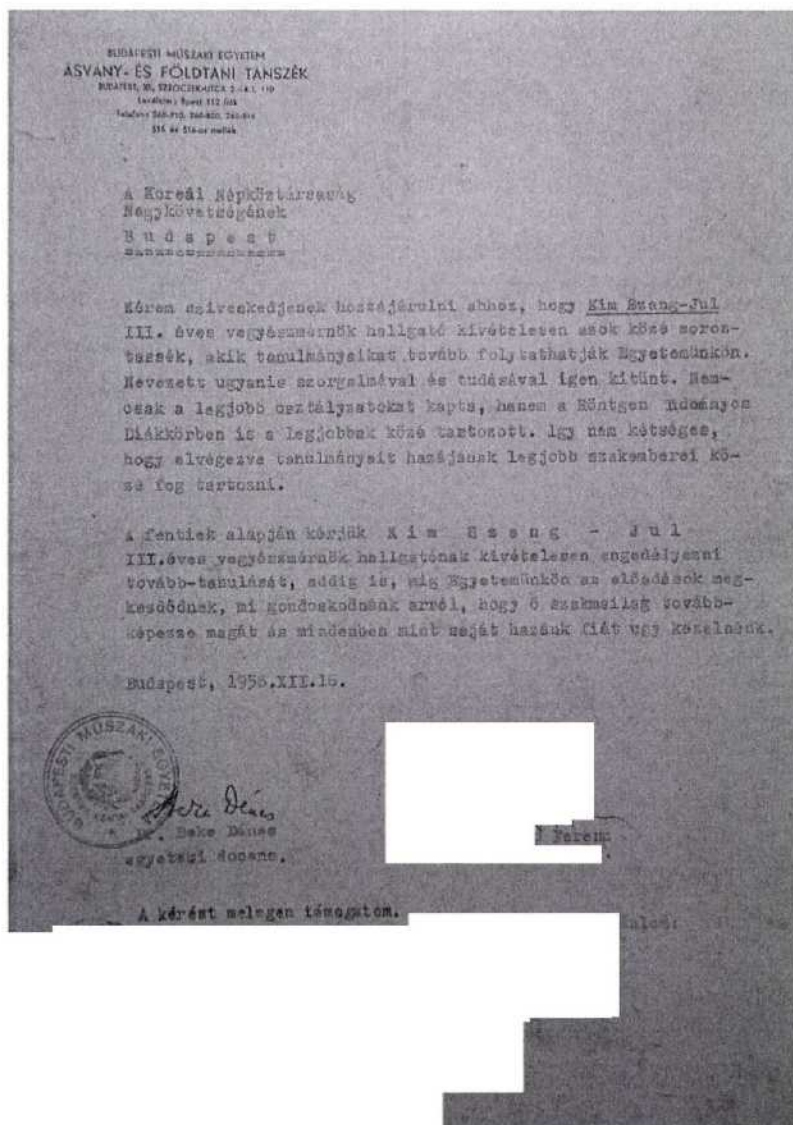
¹⁵³ A témáról bővebben: Csoma Mózes: *Koreai csaták és harcok*. Oriental History Project, Budapest, 2011, 79–81.

kelet-európai szövetségese pedig a román Nicolae Ceaușescu pártfőtitkár lett. Mint bemutattuk, az 1950-es években Magyarországon tanult koreai diákok túlnyomó többsége eltűnt a phenjani magyar nagykövetség látóköréből. A diplomáciai pályára lépőket leszámítva csak néhányuk juthatott el még egyszer Magyarországra: általában pártmunkásküldöttségek tagjaként, vagy szakmai konferenciák résztvevőjeként.

Hosszú évekkel később, az 1970-es években érkeztek ismét koreai egyetemisták Magyarországra, de számuk meg sem közelítette elődeikét. A cserekapcsolatnak 1989 elején Magyarország és Dél-Korea diplomáciai kapcsolatfelvétele vetett véget, amelynek hatására Észak-Korea a már ismert pánikszerű gyorsasággal rendelte haza tanulóit.

MELLÉKLETEK

(Dokumentumok az 1950-es években
Magyarországon tanult koreai diákok
hirtelen hazaszállításával kapcsolatosan)

A Budapesti Műszaki Egyetem oktatóinak 1956. december 16-án
kelt közös levele, amelyben azt kéri a KNDK budapesti nagyköve-
ségétől, hogy egy vegyészmérnök szakos koreai hallgató elkerülhes-
se az azonnali hazaszállítást

Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

Emléköl Dr. Ditrói Sándornak.

친애하는 당신에게 쓸쓸한 리별을 묵신 내놓고
이별을 남길려 합니다

다정한 Sanybátyám 우리서로 헤어져야만 하나로
리별이란 언제나 성립하고 언제나 애로운 원이지만 오늘
우리들간에 있어서의 이리별이란 어디서도 맞붙지 않는
안락하고 애저러운 리별이 아닌가요.

우리서로 언제나 다시 기쁨의 상봉을 예견할 수 있으나
우리에게 헤어지면 두번 다시 맞붙지 않는 영원한 리별이
아닐까요....

친애하는 Sanybátyám 그러나 우리들은 기쁨의 아름다운
심정으로 당신들과 리별하려고 합니다

위대한 당신들의 가장 행복한 삶의 장소를 보았고 또 앞으로
영원히 그럴 것이라는 것을 확신하기 때문에.... 그리고 역시
당신들의 아름다운 심정들은 오늘 우리들과의 리별이 비록 상봉
자체로서는 영원할 수도 있으나 우리들의 정신과 심정들은
절대로 영원한 것이 아니라는 것을 확신하고 있기 때문에....

끝으로 당신들의 무한한 행복과 성장을 충심으로 추원하면서
기쁨으로 이 책을 당신들에게 드립니다

1956. XII. 17.

Egy észak-koreai diák búcsúzó levele Ditrói Sándor főorvos-
hoz 1956 decemberében

Forrás: Ditrói Éva gyűjteménye

Emlékül Dr. Ditrói Sándornak

Ezen sorokat a szomorú búcsúzás előtt szeretném átadni Önnek.

Kedves Sanyi bátyám, mindenképpen el kell, hogy váljunk egymástól?

A búcsúzás mindig szomorú dolog, amibe belesajdul az ember szíve. A mi búcsúnk olyan elvállás, amire korábban még soha nem került sor. Mikor fogjuk tudni újra jókedvűen megígérni egymásnak, hogy találkozunk? Most, hogy búcsút mondunk egymásnak, nem örökre vállunk-e el egymástól?

Kedves Sanyi bátyám! Mi örömmel teli lélekkel búcsúzunk Önöktől, mivel láthattuk az Önök boldogságának létrejöttét. És biztosak vagyunk abban, hogy boldogságuk örökké fog tartani...¹⁵⁴

Valószínűleg többet nem fogunk tudni találkozni egymással, de egymás lelkében örökké meg fogunk maradni. A mi álláspontunk pedig biztosan nem fog sokáig tartani...¹⁵⁵

Végezetül végtelen boldogságot és egészséget kívánunk Önöknek tiszta szívünkben. Emlékül egy könyvet szeretnénk ajándékozni Önöknek.

1956. december 17.

¹⁵⁴ Ditrói Sándor magyar főorvos nem sokkal korábban kötött házasságot koreai menyasszonyával, akivel a szarivoni magyar kórház munkatársaként ismerkedett meg. – CS. M.

¹⁵⁵ Ez a mondat valószínűleg az 1956-os forradalommal kapcsolatos észak-koreai álláspontra utal. – CS. M.

- 9 -

Amerika Hangja Európából.
1956. december 29.19.30 m. Egy észak-koreai származású
menekült elbeszélése

A szabad földre érkezett magyar menekültek között volt egy 24 éves észak-koreai fiatalember is, aki a harcok idején a magyar szabadságharcosok oldalán küzdött a szovjet páncélosok ellen. Ez a fiatalember 1954-ben mint csereadiák került Magyarországra és a meggyöttemen folytatta tanulmányait. Bécsbe érkezése után elmondta, hogy a szabadságharc kirobbanása idején körülbelül 200 koreai diák tartózkodott Budapesten, akik csaknem kivétel nélkül azonnal a felkelők oldalára álltak. Ő maga a Körterén harcolt gépfegyverrel a szovjet csapatok ellen és a kézigránát, aknavető használatára oktatta a fiatal magyar szabadságharcosokat. A Budapestre küldött koreai diplomaták féltelen haragra gerjedtek, amikor megtudták a koreai diákok szurkolását és megtudták az előkészületeket, hogy minden koreai diákot küldjenek vissza Észak-Koreába. Ő elhatározta, hogy nem tér vissza kommunista uralom alatti hazájába, hanem Nyugatra menekül. Tudomása szerint rajta kívül csak egy társának sikerült szabad földre jutni.

Elmondta ezután, hogy a mandzsuriai határvidékről származik, honnan két hétig tart az út Budapestig. Azért választották ki magyar csereadiáknak, mert nemcsak az iskolában volt kitűnő tanuló, hanem katonai szolgálatát is lelkiismeretesen elvégezte.

A magyarországi és az észak-koreai élet közti különbség először megdöbbentette. Észak-Korea népe nagy nyomorban él. Alig van énnivelő és a kommunisták mindent elkövetnek, hogy a népet tudatlanságban tartsák. Budapesten ezonnal látta, hogy a magyar nép kulturális és technikai szempontból magasan a koreai nép fölött áll. Eléinte az volt a benyomása, hogy Magyarországon mindenki előgondolt. Az első családjában az volt, amikor magyar diáktársaitól megtudta, hogy a Szovjetunió elrabolja Magyarországot minden értékét, élelmiszert, vasércet, uránt, más tárgyakat és készgépjárműveket. Lassan belátta, hogy hazugság volt minden, amit az észak-koreai kommunista propaganda állított és rájött arra is, hogy a koreai háborút az észak-koreai és a kínai vörösök agressziója robbantotta ki. Állandóan foglalkozni kellett Marx, Lenin, Sztálin ábráival és rádöbben, hogy a valóság megcáfolja a kommunista propaganda minden állítását. A magyar nép hősi felkelése végleg meggyőzte a kommunista rendszer csalárd voltáról. Rájött, hogy a magyar nép minden rétege gyűlöli a kommunizmust. Elhatározta, hogy ő is fegyvert fog a szovjet zsarnokság ellen. Amikor értesült arról, hogy a koreai diákokat vissza akarják küldeni, élato kockázatásával szabad földre menekült. Reméli, hogy rövidesen az Egyesült Államokban folytathatja tanulmányait. Hosszu és vaszaddalmas volt az út az észak-koreai kaszárnyától Bécsig, de nem bánta meg, hogy vállalkozott arra az útra. Ma már tudja, hogy mit jelent szabadságban élni.

A Magyar Távirati Iroda összefoglalója az Amerika Hangja rádióadásban bemutatott észak-koreai menekült diákról

Forrás: *Egy észak-koreai származású menekült elbeszélése*. MTI Bizalmas Tájékoztató. 1956. december 29.

МОНГОЛ УИДЫН ГЭРЛЭГ, ХИЙСЭН
 1980-1981-ОНЫ АЖАЙЗ

[illegible]

1346a. 1957. 1/3.

Phonjau, 1957. január 14.

Előnév: Furedi József

Tárgy: Magyarországon tanuló koreai
diákok megérkezése

Férfi január 6.-án az egyik régebben Magyarországon tanult kereai
teljesítményes keresztlövővel találkozni jutott tudomásunkra, hogy 7.-én
megyebb szász diáksportot érkező Magyarországról. Miután a KTM-től
megérkeztek az érkező időpontját, Tuzsai és Kereai szövetségek ki-
mentek az Allenkútra 7.-én a kereai diákok fogadtatására. Az Allenkútra
vándorló kereai szövetségtől meg tudtuk, hogy január 5.-én már megér-
kezett egy 21 főből álló csoport, akik Szapcsán és Csahulevskiján
keresztül tértek haza. 7.-én 375, főleg kisebb árva gyermek tért haza.
Fogadtatásukra a nagy hideg és az esti időpont dacára, sok helyen
korú iskolai tanuló jelent meg és lelkes énekkel fogadták a haza-
térteket.

9.-én kb. 400 főnyi csoport érkezett, főleg egyetemi- és technikai hallgatók. Ekkor is kiemelt volt a fogadtatásom Furedi és Karosi elvtárs.

Mindeket alkalommal kiint volt az állomásen Gang Ik Hvan oktatásiügyi miniszterhelyettes és az Oktatásiügyi Minisztérium több vezetője. A látogatásról Kun tisztesen és a magyar befutás volt kiint.

Gang miniszterhelyettes elmondta, hogy a magyar kormány a jelenlegi nehéz körülmények között is mindent elkövetett, hogy biztosítson a koreai diákok zavartalan hazatérését. Kiszemelt figyelemmel kíséri a magyar kormány feld, hogy ilyen hosszú ideig biztosították Magyarországon a koreai diákok és árva tanulását. A hazatérő diákok számára, mint diákok számára készült felkészítő tanfolyamok a hazai munkákra.

Válaszom azt tartom, diák klubokból helyeken nagyobb csoportokban együtt lenn tartva. A nagyobbak 1 hónapig politikai tárgyalásokban részt vesznek és azután kerülnek a klubokból egyesekre, technikusokra, hogy befejezzék tanulmányaikat. Válaszom az egyszemélyes érkezőknek az az, sok szorozattal kezdlek a Magyarországon előbbiek évek emlékeiről. Láthatóan nagyon sajnálják, hogy korábban kellett hazatérniük, és egyik érdekes halálát hazafelé utazásán látta, és a nagykövetre is kérte, hogy ha lehet, küldjék neki magyar újságokat, folyóiratokat, mert továbbra is nagyon érdekli és minden magyar vonatkozású anyagot. - Aztán, hogy az az új, már több hazatért diák részéről megvilágult, kérjük, hogy erre a célra néhány lapot, folyóiratot küldjének ki a jövőben. A követtség a kersei szervekkel kapcsolatban talál majd valami megfélemlítést, hogy rendszeresen állítsuk időközönként egyet-egy Magyarországi hazatért diákot.

Práth Károly phenjani magyar nagykövet 1957. január 14-én kelt jelentésének részlete a Magyarországon tanult koreai diákok hazaérkezéséről

Forrás: MOL XIX-J-1-k-1945-1964-Korea-17/d 8. doboz

A szerző előadása az 1950-es években Magyarországon tanult koreai diákok történetéről a Bécsi Egyetem (Universität Wien) Koreai Tanszékén 2011 novemberében

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

Magyar Országos Levéltár:

XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 3. doboz

XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 4. doboz

XIX-J-1-j-1945-1964-Korea 13. doboz

XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 2. doboz

XIX-J-1-k-1945-1964-Korea 8. doboz

A szerző által készített interjúk és beszélgetések:

A szerző interjúja Zang Gi Hong egykori műegyetemi hallgatóval, az 1956-os forradalom aktív résztvevőjével Párizsban, 2012. április 29.

A szerző interjúja Dr. Rihm Song Dong egykori szakiskolai tanulóval, 1956-os emigránssal Stuttgartban, 2012. június 15.

A szerző interjúja Dr. Szvetlana Hegaj szemtanúval budapesti lakásán, 2003. március 17.

A szerző beszélgetése Edith Zang asszonnyal, 2012. március 12.

A szerző beszélgetése Dr. Garajszki István nyugalmazott diplomatával az ELTE Koreai Tanszékén, 2009. november 18.

A szerző interjúja Herzum Péter szemtanúval az ELTE Koreai Tanszékén, 2011. szeptember 19.

A szerző interjúja Fekete Géza szobrászművésszel a budapesti XO Bisztróban, 2011. november 14.

A szerző interjúja Prof. Dr. Nemes György szemtanúval az ELTE Koreai Tanszékén, 2011. október 28.

Korábban készített interjú és kézirat:

Interjú Zang Gi Hong észak-koreai disszidens diákkal. *The Independent*. 1957. november 2., 7.

Interjú Herzum Péterrel. Készítette Eörsi László 1995-ben. 1956-os Intézet Oral History Archívuma, 607. sz., 15-76.

Interjú Herzum Péterrel. Készítette Osváth Gábor a budapesti Déryné Presz-szóban, 2006. július 16. Kézirat.

Tankó Tibor vezérőrnagy előadásának szövege, amely a „Világszövetség a Szabadságért és Demokráciáért” szervezet budapesti közgyűlésén hangzott el 1992-ben. Kézirat.

Rádióadás:

The only North Korean veteran to become an American citizen speaks out. Barry Farber on CRN. 2011. december 21.

Felhasznált irodalom

1956 – *Az Egyesült Nemzetek Szervezete különbizottságának jelentése*. Ford. Dr. Stankovich Victor. Hunnia Kiadó, Budapest, 1989.

1956 sajtója. Tudósítások Kiadó, Budapest, 1989.

Bikácsy Gergely: „Makacs égitest”. *Tiszta szívvel*. 1964. november, 52–111.

Chosun Chungang Nyongam. 1954–1955. [Koreai Központi Évkönyv 1954–1955.] Chosun Chungang Thongsinsa [Koreai Központi Hírügynökség], Phenjan, 1954.

Csoma Mózes: *Korea – egy nemzet, két ország*. Napvilág Kiadó, Budapest, 2008.

Csoma Mózes: *Magyarok Koreában*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2009.

Eörsi László: *A Tűzoltó utcai fegyveres csoport a forradalomban*. Századvég Kiadó, Budapest, 1993.

Eörsi László: *Széna tériek, 1956*. 1956-os Intézet, Budapest, 2004.

Faludi Péter: „Magyarország és a koreai háború, 1950–1953”, *Hadtörténelmi Közlemények*, 105., 1992, 120–130.

Farber, Barry: „Bureaucratic Horror in 1956 and Today”, *Newsmax.com*. 2006. február 23.

Frivaldszky János: *Ötvenhat műegyetemistái. Ének a lyukas zászlóról*. Kráter Műhely Egyesület, Pomáz, 2006.

Kang-Schmitz, Liana: *Nordkoreas Umgang mit Abhängigkeit und Sicherheitsrisiko - am Beispiel der bilateralen Beziehungen zur DDR*. Dissertation. Universität Trier, 2010.

K. Szijj Ferenc: *Túl a Kárpátokon, avagy ötvenhatról másképpen. Egy résztvevő visszaemlékezései és gondolatai.* Közelebb Egymáshoz Alapítvány, Dad, 2003, 46.

Kó András – Nagy J. Lambert: *Levelek Rákosihoz.* Maccenas, Budapest, 2002.

Lankov, Andrei: *Crisis in North Korea: the failure of De-Stalinization, 1956.* University of Hawai'i Press, Honolulu, 2005.

Lim Un: *The founding of a dynasty in North Korea – an authentic biography of Kim Il-sung.* Jiyu-sha, 1982.

Mészáros Gyula: *Forradalom és szabadságharc Veszprémben 1956. Tények, dokumentumok, visszaemlékezések.* Művészetek Háza, Veszprém, 2001.

Nahm C., Andrew: *Korea – Tradition and Transformation. A History of the Korean People.* Hollym, New Jersey – Seoul, 1988.

Nemes György, Prof. Dr. (szerk.): *Emlékkönyv a Budapesti Orvostudományi Egyetem Általános Orvos Kar hallgatóiról 1953–1959.* A szerkesztő magánkiadása. Budapest, 2011.

Nemes Nagy Ágnes: „Káin, Ábel, gimnázium”, in: *Az élők mértana. II. köt.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

Osváth Gábor: „A koreaiak magyarságképe és 1956”, in: *Aspects of Korean Civilization 2.* Szerk. Birtalan Ágnes. Eötvös Loránd University, Department of Inner Asian Studies, Budapest, 2004, 94–103.

Osváth Gábor: „The Koreans and the Hungarian Revolution in 1956”, in: *Hungary, Central and Eastern Europe and Korea. The Sixth International Conference of KACEBS.* Hankuk University of Foreign Studies – ELTE University, Budapest, 2006, 55–64.

Orbán Éva: *Üzenet a barikádokról.* Összmagyar Testület, 2001.

Paczolay Gyula: „Az 1956-os forradalom eseményei a Veszprémi Vegyipari Egyetemen”. *Egyetemünk. A Pannon Egyetem hivatalos lapja*, 2006 / 6. szám, 23., valamint 2006 / 7. szám, 20–21.

Rákosi Mátyás: *Visszaemlékezések 1940–1956. II. kötet*. Napvilág Kiadó, Budapest, 1997.

PÁRBESZÉD KÖNYVESBOLT
(Párbeszéd Háza, VIII., Horánszky u. 20.)

Rendszeres könyvbemutatókkal, dedikálásokkal
várjuk az érdeklődőket.

Tanárok és diákok részére
10% engedményt adunk árainkból.

A L'Harmattan Kiadó könyveiből 15% kedvezményt
biztosítunk, illetve további időszakos kedvezményekkel
várjuk kedves vásárlóinkat.

Nyitva tartás: H-P 10–18 óráig

Tel.: +36-1-445-27-75

www.konyveslap.hu

Az 1950-es években csaknem ezer észak-koreai fiatal tanult Magyarországon. Először fordult elő, hogy egy ekkora létszámú kelet-ázsiai közösség került Magyarországra, majd éveken keresztül itt tartózkodott. A legfiatalabbak a Szabadság-hegyen felállított Kim Ir Szen Iskolában, majd a Hűvös-völgyben megnyitott Pak Den Áj Gyermekegthonban kezdték meg tanulmányaikat. Az észak-koreai kormány kérésére folyamatosan érkeztek hazánkba idősebb diákok is, akik közül sokan részt vettek a koreai háború harcaiban.

Számos történet szól arról, hogy 1956 őszén a koreai diákok harci tapasztalataikkal segítették a felkelőket, de eddig még nem történt meg a visszaemlékezések összegyűjtése és mélyebb kutatásokkal kiegészített dokumentálása.

„1954. május 20-án a Koreai Munkapárt Központi Bizottsága azzal a kéressel fordult a Magyar Dolgozók Pártjához, hogy a Magyarországon tartózkodó és MDP tagsággal rendelkező koreai diákok egyelőre ne vegyenek részt az MDP pártéletében.”

„1957. február 7-én a phenjani szovjet nagykövetségen dolgozó Titorenko másodtitkár megbeszéléseket folytatott Ju Szong Hunnal, a Kim Ir Szen Egyetem rektorával, akitől több érdekes dolgot hallott. A rektor ugyanis elmondta, hogy a Kim Ir Szen Egyetemen falfirkák és kézzel írt röplapok jelentek meg, amelyek kiállnak a magyar forradalom mellett.”

ISBN 978 963 236 600 5

2500 Ft

L'Harmattan